

T.C.

**ERZİNCAN BİNALI YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SPORTMENLİK, ÖZ-YETERLİK VE
PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

HAMZA NAS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERZİNCAN

2019

T.C.

**ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SPORTMENLİK,
ÖZ-YETERLİK VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

HAMZA NAS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

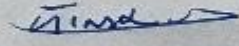
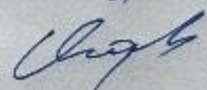
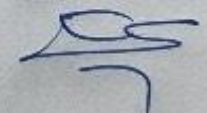
Doç. Dr. Yakup KOÇ

ERZİNCAN

2019

TEZ KABUL SAYFASI

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans programında öğrenci Hamza NAS tarafından Doç. Dr. Yakup KOÇ danışmanlığında hazırlanan "Lise Öğrencilerinde Sportmenlik, Öz-Yeterlilik ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi." başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 25.11.2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvan Adı Soyadı	İmza
	Jüri Başkanı Doç. Dr. Yakup KOÇ	
Üye	Doç. Dr. Öztürk AĞIRBAŞ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Sonnur KÜÇÜKKILIÇ	

TEZ BİLDİRİMİ

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uygunluğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim

Hamza NAS

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans tez çalışmam süresince her konuda destek, bilgi ve önerileriyle yanımda olan tezimin istatistik aşamasında bilgi ve donanımıyla bana yön veren değerli hocam Doç. Dr. Yakup KOÇ'a, bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım Doç. Dr. Eser AĞGÖN'e, Doç. Dr. Öztürk AĞIRBAŞ'a ve son olarak Dr. Öğretim Üyesi Sonnur KÜÇÜK KILIÇ'a teşekkürü bir borç biliyorum.

Hayatımın her aşamasında yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ KABUL SAYFASI	i
TEZ BİLDİRİMİ.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	3
1.1.1. Araştırmanın Alt Problemleri	3
1.2. Araştırmanın Varsayımları	5
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Sportmenlik	7
2.1.1. Sportmenlikle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	8
2.2. Öz-yeterlik	14
2.2.1. Öz-yeterlik ile İlgili Yapılan Araştırmalar	16
2.3. Psikolojik Sağlamlık	19
2.3.1. Psikolojik Sağlamlık ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	20
3. MATERYAL VE METOD	23
3.1. Araştırmanın Modeli	23
3.2. Araştırmanın Grubu	23
3.3. Veri Toplama Araçları	24
3.4. Verilerin Analizi	27
4. BULGULAR	29
5.TARTIŞMA	42
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	52
KAYNAKLAR	57
EKLER	72
EK 1. Kişisel Bilgi Formu	72
EK 2. Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranış Ölçeği (BEDSDÖ).....	73
EK 3. Çocuklar için Öz-yeterlik Ölçeği (ÇÖYÖ).....	74
EK 4. Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (ÇGPSÖ-12).....	75
EK 5. Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni	76
ÖZGEÇMİŞ.....	78

KISALTMALAR

BEDSDÖ	: Beden Eğitimi ve Spor Dersi Sportmenlik Davranış Ölçeği
ÇÖYÖ	: Çocuklar için Öz-yeterlik Ölçeği
ÇGPSÖ	: Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
DK	: Dakika
MAKS	: Maksimum
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MİN	: Minimum
NDK	: Negatif Davranışlardan Kaçınma
ORT.	: Ortalama
PDS	: Pozitif Davranışları Sergileme
SS	: Standart Sapma
TS	: Toplam Sportmenlik
f	: Frekans
ÇARP	:Çarpıklık
BASK	: Basıklık

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 1.1. Lise Öğrencilerinin Demografik Özellikleri	24
Tablo 2.1. Öğrencilerin ölçek puanlarının ortalama, standart sapma, minimum, maksimum, çarpıklık ve basıklık değerleri	28
Tablo 3.1. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sportmenlik Düzeylerinin Karşılaştırılması	29
Tablo 4.1. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması.....	29
Tablo 5.1. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Psikolojik Sağlamlıklarının Karşılaştırılması	30
Tablo 6.1. Lise Öğrencilerinin Sınıflarına Göre Sportmenlik Düzeylerinin Karşılaştırılması	30
Tablo 7.1. Lise Öğrencilerinin Sınıflarına Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması	31
Tablo 8.1. Lise Öğrencilerinin Sınıflarına Göre Psikolojik Sağlamlıklarının Karşılaştırılması	31
Tablo 9.1. Lise Öğrencilerinin Kulüp Sporucusu Olma Durumlarına Göre Sportmenlik Durumlarının Karşılaştırılması	32
Tablo 10.1. Lise Öğrencilerinin Kulüp Sporucusu Olma Durumlarına Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması	32
Tablo 11.1. Lise Öğrencilerinin Kulüp Sporucusu Olma Durumlarına Göre Psikolojik Sağlamlıklarının Karşılaştırılması	33
Tablo 12.1. Lise Öğrencilerinin Okul Takımlarında Yer Alma Durumlarına Göre Sportmenlik Durumlarının Karşılaştırılması	33
Tablo 13.1. Lise Öğrencilerinin Okul Takımlarında Yer Alma Durumlarına Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması	34
Tablo 14.1. Lise Öğrencilerinin Okul Takımlarında Yer Alma Durumlarına Göre Psikolojik Sağlamlıklarının Karşılaştırılması	34

Tablo 15.1. Lise Öğrencilerinin Okul Başarı Düzeylerine Göre Sportmenlik Durumlarının Karşılaştırılması	35
Tablo 16.1. Lise Öğrencilerinin Okul Başarı Düzeylerine Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması	35
Tablo 17.1. Lise Öğrencilerinin Okul Başarı Düzeylerine Göre Psikolojik Sağlıklarının Karşılaştırılması	36
Tablo 18.1. Lise Öğrencilerinin Aile Ekonomik Düzeylerine Göre Sportmenlik Durumlarının Karşılaştırılması	36
Tablo 19.1. Lise Öğrencilerinin Aile Ekonomik Düzeylerine Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması	37
Tablo 20.1. Lise Öğrencilerinin Aile Ekonomik Düzeylerine Göre Psikolojik Sağlıklarının Karşılaştırılması	37
Tablo 21.1. Lise Öğrencilerinin Yaptıkları Spor Türlerine Göre Sportmenlik Durumlarının Karşılaştırılması	38
Tablo 22.1. Lise Öğrencilerinin Yaptıkları Spor Türlerine Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması	38
Tablo 23.1. Lise Öğrencilerinin Yaptıkları Spor Türlerine Göre Psikolojik Sağlıklarının Karşılaştırılması	39
Tablo 24.1. Lise Öğrencilerinin Yaptıkları Sporun Temas Durumuna Göre Sportmenlik Durumlarının Karşılaştırılması	39
Tablo 25.1. Lise Öğrencilerinin Yaptıkları Sporun Temas Durumuna Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması	40
Tablo 26.1. Lise Öğrencilerinin Yaptıkları Sporun Temas Durumuna Göre Psikolojik Sağlıklarının Karşılaştırılması	40
Tablo 27.1. Lise Öğrencilerinin Sportmenlik, Öz Yeterlik ve Psikolojik Sağlıkları İlişkisi	41

ÖZET

Lise Öğrencilerinde Sportmenlik, Öz-Yeterlik ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Amaç: Bu araştırmanın amacı; lise öğrencilerinde sportmenlik, öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Materyal ve Metot: Araştırma grubu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Gaziantep ili Merkez ilçelerindeki iki devlet lisesinde okuyan 605 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmada “Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Ölçeği”, “Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği”, “Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği” ve araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Öğrencilerin ölçeklerden aldığı puanlar normallik sınavına uygun olarak bağımsız değişkenlere göre incelenmiş (t-testi, ANOVA) ve öğrencilerin sportmenlik değerleriyle öz-yeterlikleri ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkiye (Pearson) bakılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin sportmenlik davranışlarının öğrencilerin cinsiyetlerine, yaptıkları sporun temas durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Öğrencilerin genel öz-yeterliklerinin cinsiyetlerine, sınıflarına, okul takımlarında yer alma durumlarına, okul başarı durumlarına, aile ekonomik düzeylerine ve yaptıkları spor türlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarının sınıflarına, okul takımlarında yer alma durumlarına, okul başarı durumlarına, aile ekonomik düzeylerine ve yaptıkları spor türlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Öğrencilerin toplam sportmenlik puanları ile genel öz-yeterlikleri ($r=.12$, $p<0.05$) ve psikolojik sağlamlıkları ($r=.08$, $p<0.05$) arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Sonuç: Sonuç olarak öğrencilerin öz-yeterlik algılarının ve psikolojik sağlamlıklarının sportmenlik davranışları ile ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin öz-yeterliklerinin geliştirilmesine ve psikolojik sağlamlıklarının artırılmasına yönelik etkinlikler uygulamanın öğrencilerin sportmenlik davranışlarını geliştirmede yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Beden eğitimi ve spor dersi, Sportmenlik davranışı, Öz-yeterlik, Psikolojik sağlamlık, Lise öğrencisi

ABSTRACT

Examination of the Relationship between Sportsmanship, Self-Efficacy and Psychological Resilience of High School Students

Aim: The aim of the research is to examine the relationship between sportsmanship, self-efficacy and Psychological resilience in high school students.

Material and method: The study group consisted of 605 students studying in two state secondary schools in the central districts of Gaziantep province in 2016-2017 academic year. In the study "Physical Education Course Sportsmanship Behavior Scale", "Self-efficacy Scale for Children", "Child and Youth Resilience Measure" and personal information form created by the researcher were used. The scores obtained by the students from the scales were examined according to the independent variables according to the normality test (t-test, ANOVA) and the relationship between sportsmanship values and self-efficacy and psychological resilience of students (Pearson) was examined.

Results: It was found that sportsmanship behaviors of students differ significantly by gender, by sports contact status. It was found that self-efficacy of students differ significantly by gender, by grade, joining in school sports teams, by school achievement, by family economic level and by type of sport. It was found that psychological resilience of students differ significantly by grade, by joining in school sports teams, by school achievement, by sports contact status, by playing in school sports teams, by school achievement, by family economic level. It was found that there was a weak significant positive correlation between the total sportsmanship scores of the students with the general self-efficacy ($r=.12$, $p<0.05$) and psychological resilience ($r=.08$, $p<0.05$) of the students.

Conclusion: Consequently, it was understood that students' self-efficacy perceptions and psychological resilience were found to be related to their sportsmanship behaviors. It is believed that implementing activities to improve students' self-efficacy and psychological resilience will be beneficial in improving sportsmanship behaviors of students.

Key words: Physical education course, Sportsmanship behavior, Self-efficacy, Psychological resilience, High school student.

1.GİRİŞ

Okul ortamında ilk kez 18. yy sonu ve 19. yy başlarında İngiltere’de gündeme gelen fair play; sporla ilişkili ve sporla sağlanan eğitimin bir ilkesidir (1). Aslında İngilizce bir kavram olan fair play; sporda centilmenlik anlamına geldiği, dünyanın bütün halkları tarafından bilinmektedir (2). Aynı terim ülkemizde eğitim alanında gittikçe “sportmenlik” kavramı içerisinde şekillenmiştir. Yıldırım (2004), ahlaki değerlere sahip bir neslin yetiştirilmesi için, sportmenlik çalışmalarının beden eğitimi derslerinden başlatılması, geleceğin eğitimci, sporcu, spor yöneticisi, hakem ve seyircilerin bu topluluk içinden çıkacak olması bakımından değerli olduğunu düşünmektedir (3). Aynı nedenle Gürpınar da (2009) altyapıdan itibaren sporcuların spor eğiticileri tarafından sportmence davranışlar sergilemesi için yetiştirilmesi gerektiğini ayrıca sporculara küçük yaşlardan itibaren sportmenliği ve sportif erdemi teşvik edici uygulamalar ortaya konulması gerektiğini vurgulamıştır (4). Ülkemizde sportmenlik ile ilgili araştırmalar yeterli seviyede değildir. Çok yönlü olarak sportmenliği etkileyebilecek psiko-sosyal özelliklerin incelenmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Okul yıllarında sportmenlik davranışları alışkanlığı kazandırabilmek için sportmenlik kavramıyla ilişkili olabilecek psikolojik unsurların da etkisinin bilinmesi gerekliliği vardır.

Literatüre bakıldığında sportmenliğin bazı kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Çeşitli çalışmalarda sportmenliğin sabır (5), saldırganlık (6), şiddet eğilimi (7), empati (8,7), saygı (9) vb. gibi kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Sportmenlik kavramı ne kadar iyi anlaşılırsa sportmenliği geliştirici

uygulamalar da o kadar etkili olacaktır. Bu açıdan sportmenlik tüm yönleriyle ele alınmalı ve kuramsal çalışmalar çoğaltılmalıdır.

Okul yıllarında sportmenlik davranışları kazandırabilmek için sportmenlik kavramıyla ilişkili olabilecek psikolojik unsurların etkisi de bilinmelidir. Bandura (1993), özellikle stresli ortamlarda öz-yeterliğin psikolojik olarak bireylerin davranışlarını şekillendirebildiğini vurgulamıştır (10). Öz-yeterlik inancı, insanların hayatlarını etkileyen olayları kontrol altına alabilecek performanslar sergileme kabiliyeti olarak tanımlanmıştır. Öz-yeterlik inançları, insanların nasıl hissedecekleri, nasıl düşünecekleri, kendi kendilerini nasıl motive edecekleri ve nasıl davranacakları üzerinde etkilidir (11). Öz-yeterlik inancı, stres kaynaklarını da kontrol altına almada önemli bir role sahiptir. Tehdit edici durumları kontrol altına alabileceğine inananlar kendilerini rahatsız edici düşünceleri düşünmezken tehdit edici durumları yönetemeyeceğine inananlar büyük endişe yaşarlar. Bu insanlar çevrelerini tehlikeli ve kaygı verici olarak algırlar. Çevrelerinde karşılaşmaları mümkün olabilecek küçük tehditleri bile büyük algılar, kendi kendilerine stres verirler (10). Bu durum spor yapılan ortamlar için değerlendirildiğinde öz-yeterliliği düşük olan insanların çevrelerine olumsuz davranışlarda bulunması muhtemel gözükmektedir.

Psikolojik sağlık kavramı literatürde son yıllarda araştırma konusu olmuştur. Psikolojik sağlık için farklı tanımlamalar olsa da kişinin olumsuz deneyimlere uyum sağlayabilme ve sağlıklı gelişimini devam ettirebilme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (11). Tanım içeriğine bakıldığında spor ortamında da kişinin karşılaşabileceği olumsuz deneyimlerde seğileyeceği tavırlar açısında sportmenlik davranışları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin, öz-yeterliğinin ve psikolojik sağlıklarının sportmenlikleri ile

ilişkisi araştırılmaya muhtaçtır. Bu etkenleri henüz başka çalışmalarda araştırılmadığının anlaşılması çalışmanın önemini arttırmıştır. Bu kapsamda araştırmada lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre sportmenlik, öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre sportmenlik, öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık düzeylerinde anlamlı bir fark var mıdır?

1.1.1. Araştırmanın Alt Problemleri

1. Lise öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre sportmenlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Lise öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre öz-yeterlikleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Lise öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre psikolojik sağlamlıkları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Lise öğrencilerinin sınıf değişkenine göre sportmenlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Lise öğrencilerinin sınıf değişkenine göre öz-yeterlikleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Lise öğrencilerinin sınıf değişkenine göre psikolojik sağlamlıkları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Lise Öğrencilerinin kulüp sporcusu olma değişkenine göre sportmenlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

8. Lise öğrencilerinin kulüp sporcusu olma değişkenine göre öz-yeterlikleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
9. Lise öğrencilerinin kulüp sporcusu olma değişkenine göre psikolojik sağlamlıkları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
10. Lise öğrencilerinin okul takımlarında yer alma değişkenine göre sportmenlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
11. Lise öğrencilerinin okul takımlarında yer alma değişkenine göre öz-yeterlikleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
12. Lise öğrencilerinin okul takımlarında yer alma değişkenine göre psikolojik sağlamlıkları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
13. Lise öğrencilerinin okul başarı düzeyi değişkenine göre sportmenlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
14. Lise öğrencilerinin okul başarı düzeyi değişkenine göre öz-yeterlikleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
15. Lise öğrencilerinin okul başarı düzeyi değişkenine göre psikolojik sağlamlıkları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
16. Lise öğrencilerinin aile ekonomik düzeyi değişkenine göre sportmenlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
17. Lise öğrencilerinin aile ekonomik düzeyi değişkenine göre öz-yeterlikleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
18. Lise öğrencilerinin aile ekonomik düzeyi değişkenine göre psikolojik sağlamlıkları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
19. Lise öğrencilerinin yaptıkları spor türü değişkenine göre sportmenlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

20. Lise öğrencilerinin yaptıkları spor türü değişkenine göre öz-yeterlikleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

21. Lise öğrencilerinin yaptıkları spor türü değişkenine göre psikolojik sağlımlıkları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

22. Lise öğrencilerinin yaptıkları sporun temaslı olup olmaması değişkenine göre sportmenlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

23. Lise öğrencilerinin yaptıkları sporun temaslı olup olmaması değişkenine göre öz-yeterlikleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

24. Lise öğrencilerinin yaptıkları sporun temaslı olup olmaması değişkenine göre psikolojik sağlımlıkları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

25. Lise öğrencilerinin sportmenlik, öz-yeterlik ve psikolojik sağlımlıkları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmanın varsayımları şunlardır:

1. Araştırma için kullanılan ölçme araçları, araştırmanın amacına ve içeriğine uygundur.

2. Araştırmaya katılan öğrencilerin tümü kullanılan ölçme araçlarındaki sorulara gönüllü, içten ve samimi cevaplar vermişlerdir.

3. Kullanılan tüm ölçekler, geçerli ve güvenilirlerdir.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırma grubu 2016-2017 eğitim ğretim yılında Gaziantep şahinbey ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan liselerde öğrenim gören öğrencilerle sınırlıdır.

2. Araştırmada elde edilen veriler “Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik leği”, “ocuklar İçin z-yeterlik leği”, “ocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık leği” ve araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu ile toplanan bilgilerle sınırlıdır.

3. Araştırma, kullanılan istatistiksel analizlerle sınırlıdır.

2.GENEL BİLGİLER

2.1. Sportmenlik

Okul sporu bağlamında da ilk kez 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başlarında İngiltere’de gündeme gelen fair play, spora ilişkin, fakat sporla sağlanan eğitimin bir ilkesidir (1). Uluslararası Fair Play Komitesi’ne göre, “Fair play bir takımın veya sporcunun galibiyeti veya performansının düşmesini göz ardı ederek yaptığı jesttir” (12). Fair play kavramı eğitim ortamında ulusal ve uluslararası literatürde daha çok sportmenlik, centilmenlik gibi kelimelerle kullanılmaktadır (5). Sportmenlik; ahlak, etik kuralları, felsefe ve oyunun kurallarının bir bileşimi olarak görülmektedir. Her ne kadar sportmenlik için ortak bir kod mevcut olmasa da, bazı ortak özelliklerinin üzerinde mutabakata varıldığı anlaşılmaktadır (13). Pedagojik anlamda, insanın fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimine katkı yapması; etik ve estetik niteliklerini geliştirmesi beklenen spor, günümüzde bizzat erdemsiz davranışları öğrenme ve sergileme platformuna dönüşme eğilimindedir. 20. yüzyıl itibariyle sportif yarışmaların ticarileşmesi, siyasileşmesi ve sportif başarının toplumda aşırı kıymetlenmesi ile başlayan süreç, günümüze kadar, başta yüksek performans sporlarında olmak üzere, fair play kapsamındaki temel ahlaki tutum ve davranışların gittikçe önemini yitirmesine ve “ne pahasına olursa olsun kazanma” fikrinin ön plana çıkmasına neden olmuştur (14).

Sportmenlik başlarda insan onuruna gösterilen saygının ifadesi olarak kendini göstermiş ve sporun her türünde ve her aşamasında dürüst olarak oyun oynamaya neden olan bir ahlaki prensip olarak kendini kabul ettirmiştir (2). Spor kavramı içerisinde öne çıkan, aslında bir ahlak kavramı ve eğitim ilkesi olarak kabul edilen sportmenlik; centilmenlik, hak, adalet, başkalarına saygı ve oyun kurallarına uyma

gibi insani özellikleri içerirken kurallara uymama, yalan, hilebazlık gibi toplum nezdinde kabul edilmeyen davranışları da reddettiği ifade edilmiştir (15).

Sporun ahlaki ve evrensel olarak kabul görmeyen davranışlarla anılmaması gerekir, çünkü bu gibi davranışlar sportmenlik kavramıyla tezatlık oluşturur (16). Bununla birlikte gerek saha içinde gerek tribünlerde yaşanan şiddet olayları nedeniyle spor günümüzde ahlaki olmayan davranışlarla anılmaya başlanmıştır. Bu da sporun toplumda dostluk, sevgi, hoşgörü gibi değerlere zarar verdiği şeklinde algılanmasına yol açmıştır (17). Öğrencilerin sporla ilgili kültürü aldıkları beden eğitimi ve spor dersi bu algının düzeltilmesi için önemli bir fırsat olduğu düşünülmektedir.

Beden eğitimi, eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçası ve tamamlayıcısı özelliği taşıyan bir derstir. Bu derste bireyler, sınıf ortamındaki akademik yüklemelerin dışında, diğer niteliklerini geliştirme fırsatı bulabilirler. Özellikle bu gelişimin sosyal, zihinsel, fiziksel ve ruhsal alanda kendini gösterdiği düşünülmektedir. Bireyin bir bütün olarak gelişimine katkı sağlayan beden eğitimi dersi, özellikle sportmenlik gibi kavramların bireyler tarafından içselleştirilmesinde rol oynadığı kabul edilir. Çünkü bu kavramların sıklıkla beden eğitimi derslerinde karşımıza çıktığı söylenebilir (18).

2.1.1. Sportmenlik ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Sportmenlikle ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar bu bölümde özetlenmiştir. Literatür incelendiğinde ülkemizde Yıldırım'ın (2005) "Fair Play: Kapsamı, Türkiye'de ki Görünümü ve Geliştirme Perspektifleri" çalışmaları ile sportmenliği tarihsel ve epistemolojik gelişim açısından incelemesi; Pehlivan'ın

(2004) beden eğitimi ve sporun sportmenlikle olan ilişkisini incelemesi; Sezen Balçıkanlı'nın (2010) da spor alanında sportmenlik yönelim ölçeğinin Türkçe'ye çevirme çalışmaları ülkemizde sportmenliğe dayalı araştırmalara kaynak oluşturmuştur (2,14,19).

Koç ve Karabudak (2017) ortaokul öğrencilerinin sportmenlik düzeyleri ile din kültürü ve ahlak bilgisi dersi başarıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Erzincan il merkezindeki 609 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada öğrencilerin sportmenlik seviyelerinde okul türüne göre anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Düz ortaokul öğrencilerinin sportmenlik seviyelerinin imam hatip ortaokul öğrencilerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Koç ve Karabudak (2017) imam hatip ortaokullarında beden eğitimi ve spor ders saatlerinin 1 saat olmasının öğrencilerin spor kültürünü ve disiplinini almasını sınırlandırdığı görüşünü ön plana çıkarmışlardır (20).

Koç ve Tamer (2016) Erzincan İli devlet ortaokul ve liselerindeki kız öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik davranışlarını bazı değişkenlere göre incelemişlerdir. Çalışmada sınıf düzeyinin artmasıyla sportmenlik davranışlarının azaldığını tespit etmişlerdir. Bunun nedeni olarak kız öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersi tutumuyla sportmenlik davranışlarının ilişkili olduğunu düşünmektedirler. Çalışmada okul takımı ve spor kulübünde oynamanın sportmenlik düzeyini etkilemediği fakat kız öğrenciler içerisinde okul ve spor kulübü dışındaki sportif faaliyetlerin sportmenlik davranışlarını anlamlı düzeyde olumlu etkilemesi dikkat çekici bulunmuştur. Ayrıca çalışmada televizyonda maç izleyenlerin ve gazetede spor haberlerini takip edenlerin sportmenlik puanlarının düşük olduğu

görülmüştür. Özellikle medya faktörünün sportmenlik davranışlarındaki olumsuz etkilerini giderecek önlemler alınması gerekliliğine vurgu yapılmıştır (21).

Koç ve Seçer (2018), üniversite öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Öğrencilerin sportmenlik davranışlarının negatif davranışlardan kaçınma boyutunda kadınlar lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin sportmenlik seviyelerinin pozitif yönde farklılaştığı tespit edilmiştir. Üniversitede öğrencilerin saygı düzeylerini geliştirmeye dayalı etkinlikler yapmanın öğrencilerin sportmenlik davranışlarını geliştirmede olumlu katkı sağlayacağını önermişlerdir (22).

Koç (2017a), lise öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi sabır düzeyleri ile sporcu davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 702 öğrenci üzerinde yapılan bu çalışmada öğrencilerin sportmenlik düzeylerinin kadınlarda anlamlı olarak yüksek olduğu, fiziksel temas olmayan sporlara ilgi duyan öğrencilerin fiziksel temas olan takım sporu ile ilgilenen öğrencilerden sportmenlik seviyelerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (5).

Koç (2017b), ortaokul öğrencilerinde beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik davranışlarının, şiddet eğilimleri ve empati becerileri ile ilişkisini incelemiştir. 919 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada öğrencilerin sportmenlik düzeylerinin, sınıf ilerledikçe anlamlı olarak azaldığı; kızların lehine anlamlı olarak yüksek olduğu, bireysel mücadele sporu ile ilgilenenlerde de anlamlı olarak düşük olduğu bulunmuştur. Beden eğitimi ve spor dersinin sportmenlik davranışlarının öğrencilerin şiddet eğilimleri ile negatif, empati düzeyleri ile pozitif ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (7).

Koç ve Güllü (2017) beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik davranışlarını incelemeye yönelik olarak 550 lise öğrencisiyle yaptıkları çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha sportmen ve daha az saldırgan olduğu tespit etmişlerdir. Branş türüne göre incelendiğinde temas içermeyen takım sporlarıyla uğraşanların diğer sporlarla ilgilenenlere oranla daha sportmen ve daha az saldırgan olduklarını tespit etmişlerdir. Okul başarı seviyesinin ve aile ekonomik gücünün öğrencilerde herhangi bir değişiklik oluşturduğu bulunmamıştır (6).

Hacıcaferoğlu ve diğerleri (2015) ortaokullarda işlenen beden eğitimi ve spor derslerinin, sportmenlik davranışlarına katkısını incelemişlerdir. Çalışmalarında 670 ortaokul öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Çalışmalarında cinsiyet değişkenine bağlı olarak öğrencilerin sportmenlik davranışlarında anlamlı bir fark bulamamışlardır. 8. Sınıfta okuyan öğrenciler 7. sınıfta okuyan öğrencilere göre sportmenlik seviyelerinin anlamlı olarak yüksek olduğu tespit edilmiştir (23).

Kayısoğlu ve diğerlerinin (2015) ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik davranışlarını incelediği çalışmada öğrencilerin sportmenlik davranış düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi ve aile gelir düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını gözlemlemişlerdir. Okullarında spor salonu bulunan öğrencilerin sportmenlik seviyelerinin bu imkânı olmayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde pozitif bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca dayalı olarak okullarda spor tesislerinin bulunmasının öğrencilerin sportmenlik seviyelerini artıracığı iddia edilmiştir (24).

Sportmenlik ve fair play kavramıyla ilişkili araştırmaları incelediğimizde yurtdışında yapılan bazı çalışmalar aşağıda özetlenmiştir;

Tsai ve Fung (2005) genç sporcuların (basketbol, voleybol) sportmenlik davranışlarını incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre erkek sporcuların kadın sporculara oranla daha az sportmenlik davranışı sergilediği bulunmuştur. Bu durum, kadınların yenilgi sonrasında rakiplerini tebrik etmek, rakibin koçuyla el sıkışmak, rakiplere karşı haksız durumları düzeltmek, düşmüş bir rakibe yardım etmek, hatalar yapıldığında kendini kontrol etmek ve bunları kabul etmeye eğilimli olduğunu göstermektedir (25).

Proios (2011), eğitim seviyesi ve cinsiyetin beden eğitimi ortamındaki davranışlar üzerindeki olası etkisini ve spor faaliyetlerindeki sportmenlik dışı davranışlarla ilişkisini incelemiştir. Beden eğitimi ve spor dersine katılan 724 öğrenci ile yapılan çalışmada, erkek ve kız çocukları ile ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik beden eğitimi ortamlarında algılanan davranışlarda önemli farklılıklar olduğu tespit edilmiştir (26).

Singh ve diğerlerinin (2013) bireysel ve dövüş sporları yapan sporcuların ahlaki tutumlarını incelediği çalışmada branşlara göre ahlaki tutumlarda anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun oyuncuların oyunun yapısındaki var olan ahlaki davranışları farklı algılamalarına bağlanabileceği gibi sporculardaki motivasyonun onları diğer oyunculara zarar vermeden oyun oynamaya zorladığı, bunun da bireysel sporlar için doğru olabileceği, ancak mücadele sporları için geçerli olmadığı vurgulanmıştır (27).

Stornes ve diğerleri (2002) tarafından ergen hentbolcuların sportmenlik algıları ile liderlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırma, spora karşı bağlılık, saldırganlık, kurallara saygı ve sosyal düzene saygı

ortalama puanlarının nispeten daha yüksek olduğu, rakiplere saygı ve negatif yaklaşım puanlarının nispeten daha düşük olduğu tespit edilmiştir (28).

Hopkins ve Lantz (1999) defansif ve ofansif genç futbolcular arasındaki sportmenlik tutumu farklarını inceledikleri çalışmada futbolcuların bir sezon boyunca sportmenlik tutumlarında bir düşüş olacağını öne sürmüşlerdir (29).

Arthur ve diğerleri (2007) hakemlerin genç basketbolculara sportmenliği teşvik etme konusundaki olumlu davranış biçimlerinin etkilerini incelediği araştırmalarında hem olumlu hem de olumsuz sportmenlik davranışlarının ölçümleri oyun sırasında sürekli olarak izlenmiş ve daha sonra bir oyun skoru sağlamak için toplanmıştır. Analiz sonuçları, hakemlerin sergilenen olumlu sportmenlik davranışları üzerinde önemli etkisinin olduğunu göstermektedir (30).

Hassandra ve diğerleri (2007) beden eğitimi ve spor derslerinde öğrenciler tarafından algılanan fair play davranışları ve öğretmenlerin sözel agresifliğini incelemiştir. Çalışmaya 429 beden eğitimi öğrencisi katılmıştır. Elde edilen sonuçlar, öğretmenlerin sözel saldırganlığı ve öğrencinin adil oyun davranışları arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermiştir (31).

Miller ve diğerleri (2004) rekabetçi genç erkek ve kadın futbolcuların algıladıkları motivasyonel iklimin sportmenlik davranışları üzerine etkisini araştırmıştır. Katılımcılar uluslararası bir futbol turnuvasında yarışan Norveçli 512 erkek ve Norveçli 202 kadın genç futbolcular (12-14 yaş) olmuştur. Araştırma sonuçlarına göre erkek ve kadın sporcuların algıladıkları motivasyon ikliminin sportmenlik davranışları üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur (32).

Boixados ve diğerkleri (2004) genç futbolcularda motivasyonel iklim, memnuniyet, yetenek algısı ve fair play tutumları arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma grubunu 472 erkek Katalan oyuncu (10-14 yaş) oluşturmuştur. Sonuçlar, motivasyonel iklime ilişkin algıların, memnuniyet ve yetenek algıları ile pozitif ilişkili olduğunu ve sert oyun tutumları ve kurallarla ilgili yetenek algısının ters ilişkili olduğunu göstermiştir (33).

Sportmenlikle ilgili yurtiçi ve yurtdışında yapılan çalışmalara bakıldığında sportmenliğin ilişkili olabilecek birçok bağımsız değişkene göre incelendiği anlaşılmaktadır. Sportmenlik davranışının bazı tutum ve davranışlarla (sabır, saygı, empati, saldırganlık, vb) yakından ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Özellikle sportmenlik davranışlarının cinsiyet değişkenine göre incelendiği araştırma sayısının fazlalığı dikkat çekmiştir.

2.2. Öz-yeterlik

Öz-yeterlik, ferdin farklı durumlarla baş etme, belli bir görevi başarma kabiliyetine, kapasitesine ilişkin kendini algılayışı olarak kendi yargısıdır (34-Senemoğlu, 1998: 235).

Öz-yeterlik inançları davranışların düzenlenmesinde ve kazanılmasında önemli rol oynar (35). Bu nedenle öz-yeterlik davranış bilimlerinde, sosyal bilişsel kuramcılar arasında davranış değişikliği sağlayan en önemli öge olarak görülmüştür (36).

Bazı araştırmalarda öz-yeterliğin problem çözme, atfetme, modelleme, ödül beklentisi, öz-düzenleme, sosyal karşılaştırmalar, anksiyete, öz-kavram gibi değişik kavramlarla ilişkisi ortaya çıkarılmıştır (37).

Kumar ve Lal (2006) öz-yeterliğin insan davranışını farklı yollarla etkileyeceğini belirtmiştir. Bunlardan birinin bireylerin anksiyete yönelik ne ölçüde efor harcayacakları ve ne kadar bir süre bu duruma sabır gösterebileceklerini belirlemeye yardımcı olacağını diğer bir durum ise öz-yeterlik inançlarının bireyin düşünce modellerini ve duygusal tepkilerini etkileyeceğini vurgulamışlardır (38).

Öz-yeterlik inançları, insanların nasıl hissedecekleri, nasıl düşünecekleri, kendi kendilerini nasıl motive edecekleri ve nasıl davranacakları üzerinde etkilidir (10). Öz-yeterlik inancı çalışmalarının temel bileşenler analizi sonucunda genel olarak üç faktör ortaya çıkmaktadır. Bunlar, duygusal öz-yeterlik yeterlik inancı, akademik öz-yeterlik inancı ve sosyal öz-yeterlik inancıdır (39). Akademik ve öz düzenleme yeterlik inançları yüksek olan öğrenciler daha sosyal ve daha popüler olup, arkadaşlarından daha az reddedilmektedirler. Diğer taraftan düşük akademik ve öz düzenleme yeterliğine sahip öğrenciler duygusal, fiziksel ve sözel olarak öfkeli olup, zararlı davranışlar içerisinde olurlar (10,40). Öz-yeterlik inancı, stres kaynaklarını da kontrol altına almada önemli bir role sahiptir. Tehdit edici durumları kontrol altına alabileceğine inananlar kendilerini rahatsız edici düşünceleri düşünmezken tehdit edici durumları yönetemeyeceğine inananlar büyük endişe yaşarlar. Bu insanlar çevrelerini tehlikeli ve kaygı verici olarak algırlar. Çevrelerinde karşılaşmaları mümkün olabilecek küçük tehditleri bile büyük algılar, kendi kendilerine stres verirler (10). Bu durum spor yapılan ortamlar için değerlendirildiğinde öz yeterliliği düşük olan insanların çevrelerine olumsuz davranışlarda bulunması muhtemel gözükmektedir. Bandura (1993), özellikle stresli ortamlarda öz-yeterliliğin psikolojik olarak bireylerin davranışlarını şekillendirebildiğini vurgulamıştır. Öz-yeterlik inancı, insanların hayatlarını

etkileyen olayları kontrol altına alabilecek performanslar sergileme kabiliyeti olarak tanımlanmıştır (10).

Bireyin öz güveni veya öz-yeterlik inançları sporda başarı çabalarını etkileyen en etkili psikolojik faktör olarak görülmektedir. Spor ve motor performans alanında öz-yeterlik alanında çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalara göre öz-yeterlik sporda başarının %16'sını yordadığı tespit edilmiştir (41). Yüksek öz-yeterlikli sporcuların zoru hedeflemekten kaçınmadığı ve beklenmeyen durumlar karşısında sabır gösterebilirken düşük öz-yeterlikli sporcuların ise aksine ulaşılması güç hedeflerden korktuğu vurgulanmıştır (42).

Öğrenci veya sporcular spor ortamında farklı durumlarla baş etme, belli bir görevi başarma durumu gibi stresli ortamlarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Buna yönelik kendi yargısı da sportmenliğe yönelik davranışlarını etkileyeceği düşünülmektedir. Nitekim Bandura (10) da özellikle stresli ortamlarda öz-yeterliliğin psikolojik olarak bireylerin davranışlarını şekillendirebildiğini vurgulamıştır.

Okul yıllarında sportmenlik davranışları kazandırabilmek için sportmenlik kavramıyla ilişkili olabilecek psikolojik unsurların da etkisi bilinmelidir.

2.2.1. Öz-yeterlik ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Çelikkaleli (2004) öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentileri ve psikolojik ihtiyaçlarını incelediği çalışmada Anadolu Lisesi öğrencilerinin diğer farklı tür lise öğrencilerinden daha iyi sosyal yetkinliğe sahip olduklarını bulmuştur (43).

Karahan, Sardoğan, Özkamalı ve Menteş (2006) lise öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi ve otomatik düşüncelerinin yaşanılan sosyal birim ve cinsiyet açısından incelenmesi ile ilgili çalışmada lise öğrencilerinde sosyal yetkinlik

beklentisi düştükçe olumsuz otomatik düşüncelerin artığı tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca cinsiyete göre sosyal yetkinlik beklentisi ve otomatik düşünceler açısından önemli bir farklılığın bulunmadığı saptanmıştır (44).

Biçer (2009) çalışmasında ergenlerin sosyal öz-yeterlik puanlarının aile yapılarına, sosyo-ekonomik düzeylerine, anne ve baba eğitim düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaştığı; cinsiyet, sınıf düzeyi, annenin çalışıp çalışmama durumu ve baba mesleğine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görmüştür (45).

Yardımcı (2007) ortaokul öğrencilerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin sınıf, cinsiyet, ailenin ekonomik durumu ve başarı durumunun sosyal destek algısı ile öz-yeterliği değiştirdiğı, sosyal destek algısı ile öz-yeterlik arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu görmüştür. Ayrıca ergenlerde sosyal destek algısının, öz-yeterlik kabiliyetini etkilediğini bulmuştur (46).

Efe (2007) 14–16 yaş grubu öğrencilerinde yaptığı çalışmada bireysel ve takım sporlarının, deney grubundaki öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisini artırdığını tespit etmiştir. Öğrencilerin sosyal yeterlik beklentilerinin cinsiyet ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyini etkilemediğini bulmuştur (47).

Öztürk ve Şahin (2007) 9-13 yaş öğrencilerinde yaptığı çalışmada Takım sporu yapan gruptaki bayan öğrencilerin sosyal öz-yeterlik puanlarının erkek öğrencilere göre daha iyi olduğunu görmüştür. Ayrıca spor yapan öğrencilerin antrenman yaşı ile sosyal öz-yeterlikleri arasında iyi düzeyde pozitif ilişki tespit etmişlerdir (48).

Akın (2008) öz-yeterlik, başarı amaçları, depresyon, anksiyete ve stres arasındaki ilişkiyi yapısal eşitlik modeli ile incelediğı çalışmasında öz-yeterliğin,

başarı amaçlarını doğrudan; depresyon, anksiyete ve stresi dolaylı şekilde etkilediğini saptamıştır (49).

Keskin, Öncü ve Küçük Kılıç (2016) ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutum ve öz-yeterlikleri üzerine yaptıkları araştırmada öğrencilerin öz-yeterlikleri cinsiyet (erkekler lehine) ve sınıf seviyesine (sınıf seviyesi arttıkça öz-yeterlik azaldığı) göre anlamlı farklılaştığını bulmuşlardır. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumları ve öz-yeterlikleri arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=0,33$, $p<0,01$) tespit etmişlerdir (50).

Öz-yeterlik kavramıyla ilişkili yurtdışında yapılan bazı çalışmalar incelenerek aşağıda özetlenmiştir;

Mc Kenzie (1999) ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve öz-yeterliği arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada öz-yeterlik ile benlik saygısı arasında bir ilişki bulunamamıştır. Erkeklerin benlik saygısı kızların benlik saygısından daha yüksektir. Öğrencilerin öz-yeterliklerinde cinsiyete göre herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır (51).

Bacchini ve Magliula (2003) ergenlik döneminde benlik imajı ve öz-yeterliği inceledikleri çalışmalarında birçok ergenin kendilerini olumlu terimler ile sunduğunu ve özel gelişimsel görevlerin üstesinden gelebilmek için iyi bir kapasiteye sahip olduklarını belirtmiştir. Kadınların akademik ve öz-düzenleme yeterlikleri erkeklerden daha iyi iken duygusal öz-yeterliklerinin daha düşük olduğu bulunmuştur (52).

Luszczynska, Gutierrez-Dona ve Schwarzer (2005) beş ülkeden katılımcının bulunduğu araştırmalarında genel öz-yeterlik ile kişilik, iyi olma, stres değerlendirmeleri, sosyal ilişkiler ve başarı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonunda genel öz-yeterlik ile iyimserlik, öz düzenleme ve benlik saygısı arasında pozitif, depresyon ve anksiyete arasında negatif ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca akademik performans ile öz-yeterlik arasında ilişki olduğuda görölmüştür (53).

Cheng ve Westwood (2007) Hong Hong'daki ilkokul öğrencilerinin okul başarısı, kişisel endişe ve öz-yeterliklerini inceledikleri çalışmalarında öğrencilerin endişe düzeyleri ile okul başarısı ve öz-yeterlik arasında negatif ilişki olduğunu saptamışlardır (54).

Willemse (2008) ergenlerde saldırganlık ve öz-yeterlik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Genel öz-yeterlik ile saldırganlık arasında önemli derecede negatif ilişki olduğunu iddia etmiştir. Dikkat çekici olarak duygusal öz-yeterlik ile sözel saldırganlık arasında olumlu ilişki saptamıştır. Diğer taraftan kadınların hem genel hem de akademik, duygusal ve sosyal öz-yeterliklerinin erkeklerden daha iyi bulmuştur (55).

2.3. Psikolojik Sağlamlık

Psikolojik sağlamlık terimi 1975-1986 yılları arasında şirket yöneticileri üzerinde yapılan bir araştırmada psikolog Suzanne Kobasa tarafından ilk kez kullanılmıştır (56).

Psikolojik sağlamlık bireyin stresli yaşam koşulları karşısında kendisini toparlayabilmesi, stresli yaşam olaylarının üstesinden gelebilmesidir (57). Literatürde

eski bir kavram değildir. İngilizce resilience kavramının Türkçe karşılığıdır. Resilience kavramının Türkçe karşılığının ne olacağı konusunda çalışmacılar arasında fikir birliğine varılmış değildir (58). Bazı araştırmalarda “psikolojik dayanıklılık” olarak da kullanılmaktadır (59).

Psikolojik sağlamlık en genel anlamda yaşanan olumsuzluklar karşısında bireyin mücadele ederek iyi halini koruyabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (60).

Psikolojik sağlamlığı yüksek bireyler içten, dayanıklı, problemleri rahatça çözebilen, sosyal iletişimi iyi düzeyde, benlik saygısı yüksek, zorluklar karşısında zor mücadele eden, empati ve içsel yüklemeye yapabilme yeteneklerine sahiptirler (61).

Psikolojik olarak dayanıklı bireylerin yüksek sosyal beceriye sahip, empatik bireyler oldukları (62); bunun yanı sıra psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek kişilerin; genelde iyi huylu (63) ve kişisel olarak da azimli ve sabırlı bir görüntü sergiledikleri ifade edilmektedir (64). Bu araştırma sonuçları psikolojik dayanıklılık ile sportmenlik arasında ilişki olduğu kanısı uyandırmaktadır. Nitekim sportmenlik davranışının da empati (7), saygı (9, 22) ve sabır (5) gibi kişilik özellikleri ile ilişkili olduğunu ortaya koyan çalışmalar vardır. Bu nedenle psikolojik dayanıklılık ile sportmenlik davranışı arasındaki ilişkiyi ortaya koyacak çalışmalara ihtiyaç vardır.

2.3.1. Psikolojik Sağlamlık ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Sipahioğlu (2008) tarafından 499 lise öğrencisiyle farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarını incelediği araştırma sonucunda ailesi ile yaşayan öğrencilerin tek ebeveynle yaşayan öğrencilere göre, kadınların erkeklere göre psikolojik sağlamlıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (65)

Atik (2013) tarafından liseli ergenlerde yapılan çalışmanın sonucunda bağlanma ile psikolojik sağlamlık arasında pozitif ilişki olduğu ve bağlanmanın psikolojik sağlamlık üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu, özyansıtma ve içgörünün bağlanma ile psikolojik sağlamlık arasında aradeğişken rolü oynamadığı bulunmuştur (66).

Polat, (2013) 479 üniversite öğrencisi ile yaptığı araştırma sonucunda öz-anlayış puanları ile psikolojik sağlamlık alt boyutlarından öngörü, amaca ulaşma, lider olma, araştırmacı olma, güçlü olma, girişimci olma, iyimser olma ve iletişim arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur (67).

Hastanede çalışan hemşirelerin psikolojik dayanıklılık, algılanan stres ve depresyon değerlendirilmesi konulu çalışmada psikolojik dayanıklılık ile depresyon ve stres düzeyleri arasında negatif ilişki; psikolojik dayanıklılığın yüksek olduğu durumlarda depresyonun ve stresin düşük olduğu bulunmuştur (68).

İlkokul öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile psikolojik dayanıklılık, stres ve akademik iyimserlikleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada psikolojik dayanıklılığın algılanan stresin yordayıcılarından olduğu, akademik iyimserlik ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif anlamlı ilişki ve mesleki tükenmişlik ile psikolojik dayanıklılık arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur (69).

Deniz ve Özer (2014) tarafından üniversite öğrencilerinin duygusal zeka ve psikolojik sağlamlıkları ile ilgili çalışma sonucunda öğrencilerin duygusal zeka alt boyutları ile psikolojik sağlamlıkları arasında pozitif ilişki bulunmuştur (70).

Toprak (2014) tarafından ergenlerde çalışma sonucunda psikolojik sağamlık ile mutluluk, yaşam doyumunu arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Kadınların psikolojik sağamlıklarının erkeklere göre daha yüksek olduğu, ergenlerin anne ve babalarının hayatta olmaları ve eğitim durumları ile psikolojik sağamlık arasında ilişki olmadığı bulunmuştur (71).

Turgut (2015) ergenler üzerinde yaptığı araştırma sonucunda kadınların psikolojik sağamlıklarının erkeklerden daha yüksek olduğu, önemli yaşam olayları yaşayan ergenlerin yaşamayanlara göre psikolojik sağamlık düzeylerinin daha düşük olduğu, anne babanın hayatta olmasının psikolojik sağamlığı etkilemediği bulmuştur (72).

Ortaokul ğrencilerinin algılanan sosyal destek ve aile işlevleri bakımından psikolojik sağamlıklarının incelendiği çalışmada algılanan sosyal destek ve aile işlevlerinin, öğrencilerin psikolojik sağamlıklarını anlamlı bir şekilde etkilediği bulunmuştur. Çalışmada ayrıca cinsiyet, anne ve babanın eğitim seviyesi ve ailenin gelir seviyesinin öğrencilerin psikolojik sağamlıklarını istatistiki olarak etkilemediği anlaşılmıştır (73)

982 Öğretmen adayı üzerinde boş zaman sıkılma algısı ve psikolojik sağamlık ilişkisinin incelendiği bir çalışmada boş zaman faaliyetlerine katılan kişilerin psikolojik sağamlıklarının, katılmayan kişilerin ise boş zaman sıkılma algılarının daha fazla olduğu bulunmuştur. Öğretmen adayların psikolojik sağamlık düzeyleri ile boş zaman sıkılma algıları arasında negatif ilişki olduğu tespit edilmiştir (74).

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada nicel araştırma modellerinden ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem iki ve daha fazla değişken arasında birlikte ortaya çıkan değişimi ve/veya derecesini tespit etmeyi hedefleyen araştırma yöntemidir (75).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Gaziantep ili Merkez ilçelerindeki iki devlet liselerinde okuyan 605 öğrenciden (284 kadın, 321 erkek) oluşturulmuştur. Araştırma için Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 05.06.2017 tarihli 34659092-605.01-E.8249327 sayılı izin alınmıştır (EK-6).

Tablo 1.1. incelendiğinde lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre %46.9'unun kadın ve %53.1'inin erkek, sınıflarına göre %41.7'sinin 9. Sınıf, %19.5'inin 10. Sınıf, %21'inin 11. Sınıf ve %17.9'unun 12. Sınıf, %4.8'inin kulüp sporcusu olduğu ve %95.2'sinin kulüp sporcusu olmadığı, %12.1'inin okul takımlarında yer aldığı ve %87.9'unun okul takımlarında yer almadığı, okul başarı düzeylerine göre %24'ünün zayıf, %38.3'ünün orta ve %37.7'si iyi düzeyde olduğu, aile ekonomik düzeylerine göre %10.4'ünün zayıf, %64.3'ünün orta ve %25.3'ünün iyi düzeyde olduğu, %92.9'unun takım sporu yaptığı ve %7.1'inin bireysel spor yaptığı ayrıca %60.8'inin temassız spor yaptığı ve %39.2'sinin ise temassız spor yaptığı görülmektedir.

Tablo 1.1.Lise Öğrencilerinin Demografik Özellikleri

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	284	46.9
	Erkek	321	53.1
Sınıf	9	252	41.7
	10	118	19.5
	11	127	21
	12	108	17.9
Kulüp Sporcusu Olma	Evet	29	4.8
	Hayır	576	95.2
Okul Takımlarında Yer Alma	Evet	73	12.1
	Hayır	532	87.9
Okul Başarı Düzeyi	Zayıf	145	24
	Orta	232	38.3
	İyi	228	37.7
Aile Ekonomik Durumu	Zayıf	63	10.4
	Orta	389	64.3
	İyi	153	25.3
Yapılan Sporun Türü	Takım Spor	562	92.9
	Bireysel Spor	43	7.1
Yapılan Sporun Temas Durumu	Temaslı Spor	368	60.8
	Temassız Spor	237	39.2
Toplam		605	100

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada “Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Ölçeği”, “Çocuklar İçin Özyeterlik Ölçeği”, “Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği” ve araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu:

Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgilerinin öğrenilmesine yönelik bilgi formu (Ek-1) kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından oluşturulup alanında uzman öğretim üyelerince onaylanan ve öğrencilerin bazı demografik özelliklerini (cinsiyet, sınıf düzeyi, kulüp sporcusu olma durumu, okul takımlarında yer alma durumu, okul

başarı düzeyi, aile ekonomik düzeyi, beden eğitimi dersinde en fazla ilgilenilen spor türü ve temas durumu) içerecek şekilde hazırlanmıştır.

Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği (BEDSDÖ):

Koç'un (2013) geliştirdiği Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği 5'li Likert tipi ölçektir (76). Ölçek 11 madde "Pozitif Davranışlar Sergileme" (PDS) faktörü (madde 1, 2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 19 ve 21) ve ters puanlanan 11 madde "Negatif Davranışlardan Kaçınma" (NDK) faktörü (madde 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15, 17, 18, 20 ve 22) olmak üzere toplam 22 maddeden oluşmaktadır. PDS Faktörüne "Beden eğitimi dersinde yenildiğim zaman rakip kim olursa olsun onu tebrik ederim." ve NDK Faktörüne "Beden eğitimi dersinde rakip takımında bir oyuncu başarısız hareket yaptığında onunla dalga geçerim" maddeleri örnek olarak verilebilir. Ölçeğin dereceleme biçimi maddelerde yer alan davranışların sergilenme sıklığını ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Ölçek maddelerine verilebilecek cevaplar "(5) Her Zaman, (4) Çok Sık, (3) Ara Sıra, (2) Nadiren ve (1) Hiçbir Zaman" şeklinde sıralanmıştır. Ölçeğin toplamından elde edilen puan "Toplam Sportmenlik (TS)" olarak değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça öğrencilerin sportmenlik davranış daha olumlu olduğunu göstermektedir (6).

Araştırma grubunda sportmenlik ölçeği için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda uyum indekslerinin genellikle iyi ve kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu anlaşılmıştır ($\chi^2/df = 2.29$, RMSEA=.046, CFI=.91, NNFI=.90 ve AGFI=.92). Ayrıca sportmenlik ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliği (Cronbach Alpha) PDS faktörü için 0.74, NDK faktörü için 0.62 ve tüm ölçek için 0.74 olarak hesaplanmıştır.

Çocuklar için Öz-yeterlik Ölçeği (ÇÖYÖ):

“Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği” , Muris (2001) tarafından 14–17 yaşları arasındaki ergenlerin sosyal, akademik ve duygusal öz-yeterliklerini ölçmek amacı ile geliştirilmiştir (77). Ölçeğin Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Telef ve Karaca (2012) tarafından yapılmıştır. Türkçeye uyarlama çalışması sonucunda 7 şer maddeli 3 faktörden oluşan ölçeğin iç tutarlık katsayıları ölçeğin geneli için .86, alt boyutlarından akademik öz-yeterlik için .84, sosyal öz-yeterlik için .64, duygusal öz-yeterlik için .78 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise .75 ile .89 arasında değiştiği görülmüştür. Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği 5’li Likert tipi (1= hiç ve 5= çok iyi) bir ölçektir. Toplam öz-yeterlik alt faktör puanları ilgili maddeler toplanarak hesaplanır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 105, en düşük puan ise 21’dir. Ölçekten alınan yüksek puan çocuklar ile ilgili öz-yeterlik düzeyinin yüksek olduğuna ve ölçekten alınan düşük puan ise çocukların öz-yeterlik düzeyinin düşük olduğuna işaret etmektedir (78).

Araştırma grubunda da aynı ölçek için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda uyum indekslerinin genellikle iyi ve kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu anlaşılmıştır ($\chi^2/df= 2.96$, RMSEA=.057, CFI=.97, NNFI=.93 ve AGFI=.90). Ayrıca ölçeğin iç tutarlılık güvenirliliği (Cronbach Alpha) ölçek geneli (GÖY) için .83, alt boyutlarından akademik öz-yeterlik (AÖY) için .84, sosyal öz-yeterlik (SÖY) için .59, duygusal öz-yeterlik (DÖY) için .68 olarak hesaplanmıştır.

Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (ÇGPSÖ-12):

Ergenlerde psikolojik sağlamlığı ölçme amacıyla Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (ÇGPSÖ-12) kullanılmıştır. On bir farklı ülkeden toplanan veriler ışığında geliştirilen ölçeğin 28 maddelik orijinal formu üç alt ölçek ve sekiz alt boyuttan oluşmaktadır. Kısa form çalışması Liebenberg, Ungar ve LeBlanc (2013) tarafından yapılmış ve iki farklı çalışma sonucunda 12 maddelik tek bir faktörden oluştuğu anlaşılmıştır (“Ailem zor zamanlarımda yanımdadır” maddesi örnek verebilir) (79). Uyarlama çalışması Arslan (2015) tarafından yapılan ölçeğin madde faktör yüklerinin .54 ile .81 arasında değiştiği ve 12 maddenin toplam varyansın %51.28’inin tek faktör tarafından açıklandığı tespit edilmiştir. Aynı araştırma için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ölçeğin iyi düzeyde uyuma sahip olduğunu göstermiş ve ölçeğin iç tutarlık katsayısı .91 olarak hesaplanmıştır (80).

Bu araştırma grubunda ölçek için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda uyum indekslerinin genellikle iyi ve kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu anlaşılmıştır ($\chi^2/df = 4.41$, RMSEA=.075, CFI=.94, NNFI=.93 ve AGFI=.91). Ayrıca ölçeğe ait güvenilirlik analizleri sonucunda, Cronbach Alpha değerlerinin .80 olduğu tespit edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Lise öğrencilerinden elde edilen veriler SPSS 22.0 for Windows ve LISREL 8.7 paket programlarında analiz edildi. Öğrencilerin demografi özellikleri için tanımlayıcı istatistik yapıldıktan sonra, ölçek puanlarının genel ortalamaları ve güvenilirlik değerleri hesaplandı.

Tablo 2.1. Öğrencilerin ölçek puanlarının ortalama, standart sapma, minimum, maksimum, çarpıklık ve basıklık değerleri

Faktör	Madde sayısı	Min.	Maks.	Ort.	Ss.	Çarp.	Bask.
Pozitif Davranışlar Sergileme	11	14	55	40.25	6.89	.30	.58
Negatif Davranışlardan Kaçınma	11	21	55	44.82	5.56	-.85	1.13
Toplam Sportmenlik	22	42	110	85.07	9.96	-.49	1.19
Akademik Öz-yeterlik	7	9	35	24.40	5.92	-.42	-.79
Sosyal Öz-yeterlik	7	12	35	24.80	4.23	-.36	-.12
Duygusal Öz-yeterlik	7	8	35	22.32	5.05	-.39	-.19
Genel Öz-yeterlik	21	37	97	71.52	11.91	-.48	-.49
Psikolojik Sağlamlık	12	27	60	50.88	8.02	-.97	.05

n= 605

Tablo 2.1. incelendiğinde pozitif sportmenliklerinin ortalama 40.25 ± 6.890 , negatif sportmenliklerinin ortalama 44.82 ± 5.560 ve toplam sportmenliklerinin ortalama 85.07 ± 9.956 , akademik öz-yeterliklerinin ortalama 24.40 ± 5.920 , sosyal öz-yeterliklerinin ortalama 24.80 ± 4.238 , duygusal öz-yeterliklerinin ortalama 22.32 ± 5.045 ve genel öz-yeterliklerinin ortalama 71.52 ± 11.907 ayrıca psikolojik sağlamlıklarının ortalama 50.88 ± 8.020 olduğu görülmektedir. Tablo 2.1.'de ayrıca öğrencilerin ölçek puanlarının tanımlayıcı istatistiklerine yer verilmiştir. Tüm ölçek puanlarında çarpıklık ve basıklık katsayılarının $-1,5$, $+1,5$ sınırları içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Tabaschnick ve Fidell (2013), ölçeklerde yer alan ifadelerle ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerinin, $-1,5$ - $+1,5$ değerleri arasında olması durumunda, verinin normal dağılım sergileyeceğini ifade etmektedir (81). Verilerin karşılaştırılması için parametrik testler kullanılmasının uygun olduğu görülmüştür. Bu nedenle ikili grup karşılaştırmalarında Independent Sample T testi, çoklu grup karşılaştırmalarında ise One-Way ANOVA ile birlikte Tamhane's T2 testi yapıldı. Öğrencilerin sportmenlik, öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık düzeylerin arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek için Bivariate - Pearson Korelasyon testi uygulandı. Sonuçlar $.05$ ve $.01$ düzeylerinde değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

Tablo 3.1. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sportmenlik Düzeylerinin Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Pozitif Davranışlar Sergileme	Kadın	284	40.71	6.382	1.570	.117
	Erkek	321	39.84	7.295		
Negatif Davranışlardan Kaçınma	Kadın	284	46.08	4.823	5.427	.000**
	Erkek	321	43.71	5.926		
Toplam Sportmenlik	Kadın	284	86.79	8.857	4.099	.000**
	Erkek	321	83.55	10.618		

** p<.01

Tablo 3.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre pozitif sportmenlik faktöründe gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı, negatif sportmenlik faktörü ile toplam sportmenlik düzeylerinde ise gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Kadınların sportmenliklerinin erkeklerden daha iyi olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 4.1. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Akademik Öz-yeterlik	Kadın	284	25.61	5.271	4.855	.000**
	Erkek	321	23.33	6.256		
Sosyal Öz-yeterlik	Kadın	284	25.01	4.041	1.137	.256
	Erkek	321	24.62	4.402		
Duygusal Öz-yeterlik	Kadın	284	22.05	5.546	1.208	.228
	Erkek	321	22.55	4.552		
Genel Öz-yeterlik	Kadın	284	72.67	11.595	2.244	.025*
	Erkek	321	70.50	12.104		

** p<.01

Tablo 4.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre akademik öz-yeterlik faktörü ve genel öz-yeterlik durumlarında kadınların erkeklerden istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu, diğer faktörlerde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 5.1. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Psikolojik Sağlıklarının Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Psikolojik Sağlık	Kadın	284	51.18	7.910	.858	.391
	Erkek	321	50.62	8.119		

Tablo 5.1 incelendiğinde, lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre psikolojik sağlık düzeylerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 6.1. Lise Öğrencilerinin Sınıflarına Göre Sportmenlik Düzeylerinin Karşılaştırılması

Faktör	Sınıf	n	Ort.	Ss	F	p
Pozitif Davranışlar Sergileme	9	252	40.50	7.287	.726	.537
	10	118	40.49	5.746		
	11	127	39.46	7.484		
	12	108	40.31	6.355		
Negatif Davranışlardan Kaçınma	9	252	45.25	5.639	1.334	.262
	10	118	44.57	5.350		
	11	127	44.09	5.965		
	12	108	44.94	5.053		
Toplam Sportmenlik	9	252	85.76	10.140	1.402	.241
	10	118	85.06	9.293		
	11	127	83.55	11.174		
	12	108	85.26	8.541		

Tablo 6.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin sınıflarına göre sportmenlik alt faktörlerinde ve toplam sportmenliklerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 7.1. Lise Öğrencilerinin Sınıflarına Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması

Faktör	Sınıf	n	Ort.	Ss	F	p	Farklı Gruplar
Akademik Öz-yeterlik	9	252	23.38	6.223	7.012	.000**	9<10
	10	118	25.67	5.742			9<12
	11	127	23.97	5.476			11<12
	12	108	25.90	5.379			
Sosyal Öz-yeterlik	9	252	24.10	4.641	6.359	.000**	9<10
	10	118	25.51	3.679			9<12
	11	127	24.54	3.842			11<12
	12	108	25.95	3.942			
Duygusal Öz-yeterlik	9	252	22.00	5.078	2.076	.102	
	10	118	22.51	5.048			
	11	127	21.92	5.131			
	12	108	23.31	4.779			
Genel Öz-yeterlik	9	252	69.48	12.851	7.738	.000**	9<10
	10	118	73.69	11.105			9<12
	11	127	70.43	11.095			11<12
	12	108	75.17	10.165			

** p<.01

Tablo 7.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin sınıflarına göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında akademik öz-yeterlik faktörü, sosyal öz-yeterlik faktörü ve genel öz-yeterlik durumlarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu, duygusal öz-yeterlik faktöründe ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 8.1. Lise Öğrencilerinin Sınıflarına Göre Psikolojik Sağlamlıklarının Karşılaştırılması

Faktör	Sınıf	n	Ort.	Ss	F	p	Farklı Gruplar
Psikolojik Sağlamlık	9	252	49.62	8.356	3.843	.010*	9<10
	10	118	52.29	7.064			
	11	127	51.49	7.751			
	12	108	51.57	8.193			

* p<.05

Tablo 8.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin sınıflarına göre psikolojik sağlamlık düzeyleri karşılaştırıldığında, 9. Sınıfların 10. Sınıflardan anlamlı derecede

düşük olduğu, diğer sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 9.1. 1.Lise Öğrencilerinin Kulüp Sporcusu Olma Durumlarına Göre Sportmenlik Durumlarının Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Pozitif Davranışlar Sergileme	Evet	29	39.97	7.023	.222	.826
	Hayır	576	40.26	6.889		
Negatif Davranışlardan Kaçınma	Evet	29	42.79	4.237	2.596	.014*
	Hayır	576	44.92	5.601		
Toplam Sportmenlik	Evet	29	82.76	8.963	1.415	.167
	Hayır	576	85.19	9.996		

* p<.05

Tablo 9.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin kulüp sporcusu olma durumlarına göre pozitif sportmenlik faktörü ile toplam sportmenlik düzeylerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı, negatif sportmenlik faktöründe ise gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Tablo 10.1. Lise Öğrencilerinin Kulüp Sporcusu Olma Durumlarına Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Akademik Öz-yeterlik	Evet	29	22.76	5.724	1.582	.124
	Hayır	576	24.48	5.922		
Sosyal Öz-yeterlik	Evet	29	24.93	3.390	.210	.835
	Hayır	576	24.79	4.278		
Duygusal Öz-yeterlik	Evet	29	21.34	4.930	1.086	.286
	Hayır	576	22.36	5.050		
Genel Öz-yeterlik	Evet	29	69.03	11.105	1.229	.228
	Hayır	576	71.64	11.941		

Tablo 10.1 incelendiğinde, lise öğrencilerinin kulüp sporcusu olma durumlarına göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında hiçbir faktörde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 11.1. Lise Öğrencilerinin Kulüp Sporcusu Olma Durumlarına Göre Psikolojik Sağlıklarının Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Psikolojik Sağlamlık	Evet	29	49.93	8.585	.614	.544
	Hayır	576	50.93	7.995		

Tablo 11.1 incelendiğinde, lise öğrencilerinin kulüp sporcusu olma durumlarına göre psikolojik sağlamlık düzeyleri karşılaştırıldığında, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 12.1. Lise Öğrencilerinin Okul Takımlarında Yer Alma Durumlarına Göre Sportmenlik Durumlarının Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Pozitif Davranışlar Sergileme	Evet	73	39.89	5.700	.554	.581
	Hayır	532	40.30	7.041		
Negatif Davranışlardan Kaçınma	Evet	73	44.26	4.664	1.066	.289
	Hayır	532	44.90	5.671		
Toplam Sportmenlik	Evet	73	84.15	8.354	.974	.332
	Hayır	532	85.20	10.156		

Tablo 12.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin okul takımlarında yer alma durumlarına göre hiçbir sportmenlik faktöründe ve toplam sportmenlik düzeyleri arasında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 13. 1. Lise Öğrencilerinin Okul Takımlarında Yer Alma Durumlarına Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Akademik Öz-yeterlik	Evet	73	25.66	5.026	2.220	.029*
	Hayır	532	24.23	6.016		
Sosyal Öz-yeterlik	Evet	73	25.99	3.356	3.100	.002*
	Hayır	532	24.64	4.322		
Duygusal Öz-yeterlik	Evet	73	23.75	4.591	2.816	.006*
	Hayır	532	22.12	5.076		
Genel Öz-yeterlik	Evet	73	75.40	9.023	3.738	.000**
	Hayır	532	70.98	12.160		

* p<.05 ** p<.01

Tablo 13.1 incelendiğinde, lise öğrencilerinin okul takımlarında yer alma durumlarına göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında tüm faktörlerde, okul takımlarında yer alanların öz-yeterliklerinin istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 14.1. Lise Öğrencilerinin Okul Takımlarında Yer Alma Durumlarına Göre Psikolojik Sağlıklarının Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Psikolojik Sağlık	Evet	73	52.90	7.065	2.558	.012*
	Hayır	532	50.61	8.109		

* p<.05

Tablo 14.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin okul takımlarında yer alma durumlarına göre psikolojik sağlık düzeyleri karşılaştırıldığında, okul takımlarında yer alanların anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 15.1. Lise Öğrencilerinin Okul Başarı Düzeylerine Göre Sportmenlik Durumlarının Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	F	p
Pozitif Davranışlar Sergileme	Zayıf	145	40.07	8.530	.467	.627
	Orta	232	40.59	6.663		
	İyi	228	40.01	5.898		
Negatif Davranışlardan Kaçınma	Zayıf	145	44.79	6.514	1.990	.138
	Orta	232	44.32	5.700		
	İyi	228	45.35	4.661		
Toplam Sportmenlik	Zayıf	145	84.86	12.065	.161	.852
	Orta	232	84.91	10.127		
	İyi	228	85.36	8.178		

Tablo 15.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin okul başarı düzeylerine göre hiçbir sportmenlik faktöründe ve toplam sportmenlik düzeyleri arasında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 16.1. Lise Öğrencilerinin Okul Başarı Düzeylerine Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	F	p	Farklı Gruplar*
Akademik Öz-yeterlik	Zayıf	145	19.33	4.514	117.043	.000**	Z<O
	Orta	232	24.52	5.834			Z<İ
	İyi	228	27.50	4.425			O<İ
Sosyal Öz-yeterlik	Zayıf	145	23.12	4.592	20.473	.000**	Z<O
	Orta	232	24.76	4.031			Z<İ
	İyi	228	25.91	3.850			O<İ
Duyusal Öz-yeterlik	Zayıf	145	20.49	5.190	17.976	.000**	Z<O
	Orta	232	22.19	4.844			Z<İ
	İyi	228	23.61	4.790			O<İ
Genel Öz-yeterlik	Zayıf	145	62.94	10.707	77.706	.000**	Z<O
	Orta	232	71.47	11.339			Z<İ
	İyi	228	77.02	9.812			O<İ

** p<.0, *Z=Zayıf, O= Orta, İ= İyi

Tablo 16.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin okul başarı düzeylerine göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında tüm faktörlerde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Tablo 17.1. Lise Öğrencilerinin Okul Başarı Düzeylerine Göre Psikolojik Sağlıklarının Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	F	p	Farklı Gruplar*
Psikolojik Sağlamlık	Zayıf	145	47.16	7.881	29.180	.000**	Z<O
	Orta	232	50.76	8.364			Z<İ
	İyi	228	53.38	6.740			O<İ

** p<.0, *Z=Zayıf, O= Orta, İ= İyi

Tablo 17.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin okul başarı düzeylerine göre psikolojik sağlamlık düzeyleri karşılaştırıldığında, tüm gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu, başarı düzeyi arttıkça psikolojik sağlamlığın da arttığı görülmektedir.

Tablo 18.1. Lise Öğrencilerinin Aile Ekonomik Düzeylerine Göre Sportmenlik Durumlarının Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	F	p
Pozitif Davranışlar Sergileme	Zayıf	63	40.40	7.469	.052	.949
	Orta	389	40.28	6.636		
	İyi	153	40.10	7.309		
Negatif Davranışlardan Kaçınma	Zayıf	63	44.44	5.146	1.192	.304
	Orta	389	44.65	5.669		
	İyi	153	45.41	5.431		
Toplam Sportmenlik	Zayıf	63	84.84	10.346	.208	.812
	Orta	389	84.93	9.652		
	İyi	153	85.52	10.589		

Tablo 18.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin aile ekonomik düzeylerine göre hiçbir sportmenlik faktöründe ve toplam sportmenlik düzeyleri arasında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 19.1. Lise Öğrencilerinin Aile Ekonomik Düzeylerine Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	F	p	Farklı Gruplar***
Akademik Öz-yeterlik	Zayıf	63	23.70	6.362	3.529	.030*	O<İ
	Orta	389	24.09	5.839			
	İyi	153	25.48	5.839			
Sosyal Öz-yeterlik	Zayıf	63	22.84	4.530	13.511	.000**	Z<O
	Orta	389	24.65	4.206			Z<İ
	İyi	153	25.99	3.842			O<İ
Duygusal Öz-yeterlik	Zayıf	63	20.75	5.409	4.374	.013**	Z<İ
	Orta	389	22.31	4.988			
	İyi	153	22.97	4.925			
Genel Öz-yeterlik	Zayıf	63	67.29	13.167	9.089	.000**	Z<İ
	Orta	389	71.06	11.865			O<İ
	İyi	153	74.43	10.808			

* p<.05, ** p<.01, ***Z=Zayıf, O= Orta, İ= İyi

Tablo 19.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin aile ekonomik düzeylerine göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında tüm faktörlerde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Tablo 20.1. Lise Öğrencilerinin Aile Ekonomik Düzeylerine Göre Psikolojik Sağlıklarının Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	F	p	Farklı Gruplar*
Psikolojik Sağlık	Zayıf	63	47.94	9.840	6.013	.003**	Z<İ
	Orta	389	50.89	7.822			
	İyi	153	52.07	7.411			

** p<.01, *Z=Zayıf, O= Orta, İ= İyi

Tablo 20.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin aile ekonomik düzeylerine göre psikolojik sağlık düzeyleri karşılaştırıldığında, aile geliri yüksek düzeyde

olanların zayıf düzeyde olanlara göre psikolojik sağlıklarının anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 21.1. Lise Öğrencilerinin Yaptıkları Spor Türlerine Göre Sportmenlik Durumlarının Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Pozitif Davranışlar Sergileme	Takım Spor	562	40.24	7.012	.191	.849
	Bireysel Spor	43	40.40	5.090		
Negatif Davranışlardan Kaçınma	Takım Spor	562	44.76	5.579	1.031	.307
	Bireysel Spor	43	45.63	5.301		
Toplam Sportmenlik	Takım Spor	562	85.00	10.108	.820	.416
	Bireysel Spor	43	86.02	7.723		

Tablo 21.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin yaptıkları sporun türüne göre hiçbir sportmenlik faktöründe ve toplam sportmenlik düzeyleri arasında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 22.1. Lise Öğrencilerinin Yaptıkları Spor Türlerine Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Akademik Öz-yeterlik	Takım Spor	562	24.27	5.926	2.063	.044*
	Bireysel Spor	43	26.12	5.632		
Sosyal Öz-yeterlik	Takım Spor	562	24.70	4.252	2.216	.031*
	Bireysel Spor	43	26.07	3.869		
Duygusal Öz-yeterlik	Takım Spor	562	22.28	5.074	.585	.561
	Bireysel Spor	43	22.72	4.687		
Genel Öz-yeterlik	Takım Spor	562	71.26	11.992	2.218	.031*
	Bireysel Spor	43	74.91	10.267		

* $p < .05$

Tablo 22.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin yaptıkları spor türlerine göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında akademik öz-yeterlik faktörü, sosyal öz-yeterlik faktörü ve genel öz-yeterlik durumlarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı

fark olduğu, duygusal öz-yeterlik faktöründe ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 23.1. Lise Öğrencilerinin Yaptıkları Spor Türlerine Göre Psikolojik Sağlıklarının Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Psikolojik Sağlık	Takım Spor	562	50.71	8.137	2.549	.014*
	Bireysel Spor	43	53.16	5.900		

* p<.05

Tablo 23.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin yaptıkları spor türlerine göre psikolojik sağlık düzeyleri karşılaştırıldığında, bireysel spor yapanların takım sporu yapanlara göre psikolojik sağlıklarının anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 24.1. Lise Öğrencilerinin Yaptıkları Sporun Temas Durumuna Göre Sportmenlik Durumlarının Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Pozitif Davranışlar Sergileme	Temaslı Spor	368	40.11	7.317	.642	.521
	Temasız Spor	237	40.46	6.178		
Negatif Davranışlardan Kaçınma	Temaslı Spor	368	44.20	5.827	3.586	.000**
	Temasız Spor	237	45.79	4.976		
Toplam Sportmenlik	Temaslı Spor	368	84.31	10.578	2.451	.015*
	Temasız Spor	237	86.25	8.794		

* p<.05 ** p<.01

Tablo 24.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin ilgilendikleri sporun temas durumlarına göre pozitif sportmenlik faktöründe gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı, negatif sportmenlik faktörü ile toplam sportmenlik düzeylerinde ise gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir

Tablo 25.1. Lise Öğrencilerinin Yaptıkları Sporun Temas Durumuna Göre Öz-yeterliklerinin Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Akademik Öz-yeterlik	Temaslı Spor	368	23.88	5.921	2.750	.006*
	Temassız Spor	237	25.22	5.838		
Sosyal Öz-yeterlik	Temaslı Spor	368	24.83	4.344	.251	.802
	Temassız Spor	237	24.75	4.075		
Duygusal Öz-yeterlik	Temaslı Spor	368	22.36	4.864	.288	.773
	Temassız Spor	237	22.24	5.323		
Genel Öz-yeterlik	Temaslı Spor	368	71.07	11.829	1.139	.255
	Temassız Spor	237	72.21	12.020		

* p<.05

Tablo 25.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin yaptıkları sporun temas durumuna göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında, temassız spor yapanların akademik öz-yeterlikleri temaslı spor yapanlara göre istatistiksel olarak daha yüksek olduğu, diğer faktörlerde ise gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 26. 1. Lise Öğrencilerinin Yaptıkları Sporun Temas Durumuna Göre Psikolojik Sağlamlıklarının Karşılaştırılması

Faktör	Grup	n	Ort.	Ss	t	p
Psikolojik Sağlamlık	Temaslı Spor	368	51.01	7.961	.467	.641
	Temassız Spor	237	50.69	8.123		

Tablo 26.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin yaptıkları sporun temas durumuna göre psikolojik sağlamlık düzeyleri karşılaştırıldığında, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 27.1. Lise Öğrencilerinin Sportmenlik, Öz-yeterlik ve Psikolojik Sağlımlıkları İlişkisi

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Pozitif Davranışlar Sergileme								
2. Negatif Davranışlardan Kaçınma	.271**							
3. Toplam Sportmenlik	.843**	.746**						
4. Akademik Öz-yeterlik	.076	.097*	.106**					
5. Sosyal Öz-yeterlik	.154**	.028	.122**	.395**				
6. Duygusal Öz-yeterlik	.067	-.004	.044	.459**	.375**			
7. Genel Öz-yeterlik	.121**	.056	.115**	.832**	.712**	.786**		
8. Psikolojik Sağlamlık	.065	.070	.084*	.608**	.352**	.399**	.596**	
Ort (1-5)	40.25	44.82	85.07	24.40	24.80	22.32	71.52	50.88
Ss.	6.89	5.56	9.96	5.92	4.23	5.05	11.91	.05

n=605, * p<.05 ** p<.01

Tablo 27.1. incelendiğinde, lise öğrencilerinin ölçek puanları değerlendirildiğinde öğrencilerin pozitif davranışlar sergileme puanları ile sosyal öz-yeterlikleri ($r=.15$, $p<0.01$) ve genel öz-yeterlikleri ($r=.12$, $p<0.01$) arasında; negatif davranışlardan kaçınma puanları ile akademik öz-yeterlikleri ($r=.10$, $p<0.05$) arasında; toplam sportmenlik puanları ile akademik öz-yeterlikleri ($r=.11$, $p<0.01$), sosyal öz-yeterlikleri ($r=.12$, $p<0.01$), genel öz-yeterlikleri ($r=.12$, $p<0.01$) ve psikolojik sağlımlıkları ($r=.08$, $p<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü zayıf şiddette ilişkiler olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin akademik öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlımlıkları ($r=.19$, $p<0.01$) arasında, sosyal öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlımlıkları ($r=.19$, $p<0.01$) arasında; duygusal öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlımlıkları ($r=.19$, $p<0.01$) arasında ayrıca genel öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlımlıkları ($r=.19$, $p<0.01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü zayıf ve orta şiddette ilişkiler olduğu görülmüştür.

5.TARTIŞMA

Lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre sportmenlik, öz-yeterlik ve psikolojik sağlık düzeylerinin incelenmesi ve sportmenlik, öz-yeterlik ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgular bu bölümde tartışılmış ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre sportmenlik değerlerine bakıldığında negatif sportmenlik faktörü ile toplam sportmenlik düzeylerinde kız öğrencilerinin sportmenlik değerlerinin anlamlı olarak yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin pozitif sportmenlik davranışlarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmıştır. Literatüre bakıldığında çalışmamıza paralel olarak Ekinci (2018) tarafından yapılan çalışmada kız öğrencilerin pozitif davranış sergileme, negatif davranıştan kaçınma ve toplam sportmenlik değerlerinin erkek öğrencilerden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür (82). Benzer şekilde Gümüş ve diğerleri (2016) erkek öğrencilerin kadın öğrencilere oranla fair play konusunda sertliğe daha yatkın oldukları sonucuna varmıştır (83). Proios (2011) ise öğrencilerin okul spor ortamlarında sergiledikleri adil olmayan davranışları ile algılanan davranışları arasında farklılık olduğunu ve bunun da cinsiyete göre değişiklik gösterdiğini tespit etmiştir (26). Diğer taraftan Kayışoğlu ve diğerleri (2015) ortaokul öğrencilerinde yaptığı çalışmada sportmenlik davranış sergileme açısından cinsiyetler arası anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır (24). Kadınların sosyal olarak uyuma daha yatkın ve itaatkâr olmaları, hata yaptıklarında durumu kabullenmeleri ve kurallara daha bağlı oldukları düşünülmektedir. Nitekim Tsai ve Fung (2005) araştırmasında kadınların kayıplardan sonra rakiplerini tebrik etmek, rakibin koçuyla el sıkışmak, rakiplere karşı haksız durumları düzeltmek, düşmüş bir rakibe yardım

etmek, hatalar yapıldığında kendini kontrol etmek ve bunları kabul etmeye eğilimli olduğunu ortaya koymuşlardır (25).

Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre akademik öz-yeterlik faktörü ve genel öz-yeterlik durumlarına bakıldığında kadınların erkeklerden istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu, diğer faktörlerde anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Literatürde öz-yeterliğin alt faktörlerinde de sonuçlar birbirleri ile çelişkili olsada genellikle erkeklerin öz-yeterlik algılarının kadınlara nazaran daha iyi olduğuna yönelik bulgular ağırlıktadır. Bu farklılığa kültürlerin cinsiyete yönelik yüklediği rolleri (84) ve eğitimsel faktörler (52) neden olarak gösterilmiştir. Ayrıca Telef (2011) giddikçe kadınların sosyal alanlarda varlıklarını arttırmasını son yıllarda kadınların genel öz-yeterlik ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek çıkmasına neden olarak göstermiştir (37). Ayrıca bazı çalışmalarda da cinsiyetin öz-yeterlilikte etkisi olmadığı anlaşılmıştır (38,51,85,86).

Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre psikolojik sağlamlık düzeylerine bakıldığında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Benzer şekilde ergenler üzerinde yapılan çalışmalarda genellikle psikolojik sağlamlıkta cinsiyetin etkili bir değişken olmadığı bulunmuştur (11,87,88,89,90,91,). Bunların yanında kadınların psikolojik sağlamlıklarının erkeklerden daha iyi olduğu anlaşılan araştırma sonuçları (65,71,72,92,93,94) olduğu gibi erkeklerin daha iyi olduğu (95) çalışma sonuçları da vardır.

Lise öğrencilerinin sınıflarına göre toplam sportmenlik ve alt faktörlerde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Literatürde sportmenlikte sınıf veya yaşın etkisini araştıran çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bunlarda bazılarında bakıldığında sınıf düzeyinin etkisi görülmekle

birlikte anlamlı farkın bulunamadığı çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Ekinçi (2018) tarafından öğrencilerin sınıflarına göre sportmenlik davranışları karşılaştırıldığında, 5. ve 6. sınıfların pozitif davranış sergileme, negatif davranıştan kaçınma ve toplam sportmenlik değerlerinin 7. ve 8. sınıflardan anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır (82). Koç (2013) da araştırmada kullanılan ölçeğin geliştirildiği çalışmada ortaokul öğrencileri için sınıf seviyesi yükseldikçe sportmenlik seviyesinin düştüğünü görmüştür (76). Yanı sıra Koç ve Tamer (2016) yaptıkları çalışmada sınıf seviyesi arttıkça kız öğrencilerin sportmen davranışlar sergileme düzeyinin azaldığını tespit etmişlerdir (21). Yine aynı ölçek kullanarak Hacıcaferoğlu ve arkadaşları (2015) tarafından ortaokul öğrencilerine yönelik beden eğitimi ve spor derslerinin, sportmenlik davranışlarına katkısı araştırmasında sınıf düzeyinde anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşmıştır (23). Diğer taraftan Türkmen ve Varol (2015) ortaokullarda beden eğitimi ve spor derslerinin öğrenciler üzerinde sportmenlik davranışı geliştirme etkisini araştırdıkları çalışmada öğrencilerin sınıf düzeylerine bakıldığında, sınıf düzeyi arttıkça sportmenlik davranışında düşme görüldüğü ancak belirleyici bir anlamlı farklılık olmadığı gözlemlenmiştir (96). Benzer şekilde Shields ve diğerleri (2007) araştırmaları sonucunda; 5-8. sınıf öğrencilerinin sportmenlik davranışlarında sınıflarına göre anlamlı fark bulamamıştır (97). Ancak sınıf düzeyi arttıkça sportmenlik düzeyi düşmüştür. Ayrıca Kayışoğlu ve arkadaşları (2015) araştırmalarında sportmenlik davranışı sergileme açısından sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulamamıştır (24).

Lise öğrencilerinin sınıflarına göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında akademik öz-yeterlik faktörü, sosyal öz-yeterlik faktörü ve genel öz-yeterlik

durumlarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir. 9. sınıftan 12. sınıfa öz-yeterliliğin arttığı anlaşılmıştır. Benzer şekilde Koparan, Öztürk, Özkılıç ve Şenışık (2009) lise öğrencilerinde sınıf düzeyi artıkça sosyal öz-yeterliliğin arttığını bulurken Yardımcı (2007) ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sınıf düzeyi yükseldikçe akademik başarı ve kişiler arası ilişkilerde öz-yeterliliğin düştüğünü bulmuşlardır (46,98).

Öğrencilerin sınıflarına göre psikolojik sağlamlık düzeyleri karşılaştırıldığında, 9. sınıfların 10. sınıflardan anlamlı derecede düşük olduğu, diğer sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Farklı bir ölçek ile yapılan bir araştırmada 9. sınıfların psikolojik sağlamlıklarının 10, 11, 12. sınıflardan daha iyi olduğunu tespit edilmiştir (11). Ayrıca Güngörmüş, Okanlı, Kocabeyoğlu (2015) psikolojik sağlamlık ile sınıf ve yaşları arasında bir ilişki tespit edememiştir (94). Araştırma sonuçlarının farklı sonuçlar üretmesi sınıf seviyesinin psikolojik sağlamlık üzerindeki etkisine yönelik yargıda bulunmayı zorlaştırmıştır. Farklı çalışmalardaki örneklem gruplarının farklı sosyal çevre, kültür, okul türü vb. nedenlerden etkilenebileceği düşünülmektedir.

Lise öğrencilerinin kulüp sporcusu olma durumlarına göre pozitif sportmenlik faktörü ile toplam sportmenlik düzeylerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülürken negatif sportmenlik faktöründe ise kulüp sporcusu olanların olmayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde sportmenlik düzeylerin düşük olduğu görülmektedir. Konu ile ilgili olarak literatür incelendiğinde Satcher (2006) lise öğrencilerinde sporcu olmayanların, sporculardan, ahlâkî karakter puanlarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir (99). Hayes (2006), üniversite öğrencilerinin sosyal ve ahlâkî karakterleri ile görev ve ego yönlendirmesini

karşılaştırdığı araştırma sonucunda; sporcu olmayanların sporcu olanlara kıyasla adalet, dürüstlük ve sorumluluk gibi kavramları daha çok desteklediğini bulmuştur (100). Koç ve Tamer (2016) ise ortaokul ve lise kız öğrencilerinde kulüp sporcusu olmanın sportmenlik davranışlarını etkilemediğini bulmuşlardır (21). Diğer taraftan Akandere ve diğerleri (2009); araştırmalarında, spor yapan öğrencilerin yapmayanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek ahlaki yargı düzeyine sahip olduğunu bulmuşlardır (101).

Lise öğrencilerinin kulüp sporcusu olma durumlarına göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında hiçbir faktörde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Diğer taraftan bir çalışmada 9-13 yaş grubu öğrencilerinden takım sporu yapan kadın öğrencilerin sosyal öz-yeterlik puanı erkek öğrencilere göre anlamlı olarak daha iyi olduğunu anlaşılmıştır (48).

Lise öğrencilerinin kulüp sporcusu olma durumlarına göre psikolojik sağlık düzeyleri karşılaştırıldığında, gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Kulüp sporcusu olmanın öğrencilerin psikolojik sağlık düzeylerini etkilemediği anlaşılmıştır. Konu ile ilgili herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle bir yargıya varmak için daha geniş katımlı yeni araştırmalara ihtiyaç vardır.

Öğrencilerin okul takımlarında yer alma durumlarına göre sportmenlik faktörlerinde ve toplam sportmenlik puanlarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Ekinci (2018) de öğrencilerin okul takımlarında görev almalarına göre sportmenlik davranışları karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (82). Literatür incelendiğinde benzer olarak Koç ve Tamer, (2016) da ortaokul ve lisede okuyan kız

öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmasında okul takımında oynamanın beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik değerlerinde anlamlı farka yol açmadığı sonucunu bulmuştur (21).

Lise öğrencilerinin okul takımlarında yer alma durumlarına göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında tüm faktörlerde, okul takımlarında yer alanların öz-yeterliklerinin istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin okul takımlarında yer almasının öğrencilerin öz-yeterliklerini olumlu etkilediği anlaşılmıştır.

Öğrencilerin okul takımlarında yer alma durumlarına göre psikolojik sağlamlık düzeyleri karşılaştırıldığında, okul takımlarında yer alanların puanlarının anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Literatürde benzer bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle bir yargıya varmak için daha geniş katımlı yeni araştırmalara ihtiyaç vardır.

Öğrencilerin okul başarı düzeylerine göre sportmenlik alt faktöründe ve toplam sportmenliklerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Aynı şekilde Koç ve Güllü (2017) lise öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelediği çalışmasında öğrencilerin okul başarı durumlarına göre sportmenlik davranışlarında anlamlı farklılık bulamamıştır (6). Ekinci (2018) ise okul başarısı yüksek olanların negatif davranıştan kaçınma değerlerinin zayıf ve orta olanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu, pozitif davranış sergileme ve toplam sportmenlik değerlerinde ise gruplar arasında anlamlı bir fark bulmamıştır (82).

Öğrencilerin okul başarı düzeylerine göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında tüm faktörlerde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu

görülmektedir. Öğrencilerin öz-yeterlikleri arttıkça öğrencilerin okul başarı düzeyi de arttığı anlaşılmıştır. Literatür incelendiğinde öğrencilerin okul başarı düzeyi ile akademik öz-yeterlikleri arasında anlamlı pozitif ilişkinin bulunduğu çokça çalışma vardır (46,102-106,). Öz-yeterliğin diğer alt boyutlarının da (özellikle sosyal öz-yeterlik ve duygusal öz-yeterlik) okul başarısı ile yakın ilişkili olduğuna yönelik genel bir kanı araştırmacılarda oluşmuştur (46,107,108). Birçok araştırmacı öğrencilerin okul başarılarını artırmak ve anti-sosyal davranışlarını azaltmak için öz-yeterliğin tüm boyutlarıyla geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (37,106) .

Lise öğrencilerinin okul başarı düzeylerine göre psikolojik sağlık düzeyleri karşılaştırıldığında, tüm gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu, başarı düzeyi arttıkça psikolojik sağlamlığın da arttığı görülmektedir. Konu ile ilgili herhangi bir araştırmaya ulaşamamıştır. Öğrencilerin psikolojik sağlık düzeyinin okul başarı düzeyine katkısı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Lise öğrencilerinin aile ekonomik düzeylerine göre hiçbir sportmenlik faktöründe ve toplam sportmenlik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Ekinci (2018) de öğrencilerin aile gelir düzeylerine göre sportmenlik davranışlarında anlamlı bir fark olmadığını bulmuştur (82). Aynı şekilde Kayışoğlu ve diğerleri (2015) araştırmalarında sportmenlik davranışı sergileme açısından aile toplam geliri değişkeninde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulamamıştır (24). Koç ve Güllü (2017) de lise öğrencilerinin sportmenlik davranışlarında ailenin ekonomik durumunun anlamlı etkisini görmemiştir (6).

Öğrencilerin aile ekonomik düzeylerine göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında tüm faktörlerde gruplar arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Öğrencilerin aile ekonomik düzeyleri arttıkça öğrencilerin öz-

yeterlikleri de arttığı anlaşılmıştır. Yapılan birçok araştırma da bu bulguyu destekler niteliktedir (45,46,98,109,110). Nitekim Yardımcı (2007) da ortaokul öğrencileriyle yaptığı araştırmada öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumlarının öğrencilerin akademik öz-yeterliliği ile pozitif ilişkili olduğunu bulmuştur (46). Benzer şekilde Vardarlı (2005) da algılanan ekonomik seviyenin öz-yeterlilik ile pozitif ilişkili bulmuştur (85).

Öğrencilerin aile ekonomik düzeylerine göre psikolojik sağlık düzeyleri karşılaştırıldığında, aile geliri yüksek düzeyde olanların zayıf düzeyde olanlara göre psikolojik sağlıklarının anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Literatüre bakıldığında Bahadır (2009), Taş (2013) ve Gökçen (2015) tarafından yapılan çalışmalarda sosyo ekonomik durum ile psikolojik sağlık arasında ilişki bulunmamıştır (68,91,95). Ergün (2016) ise düşük aile gelirine sahip ergenlerin aile geliri yüksek olanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek psikolojik sağlık puanları elde ettiğini bulmuştur (11).

Öğrencilerin yaptıkları sporun türüne göre sportmenlik düzeylerinde gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Yapılan spor türünün bireysel ya da takım sporu olmasının tek başına sportmenlik davranışını yordayamayacağı anlaşılmıştır.

Öğrencilerin yaptıkları spor türlerine göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında akademik öz-yeterlik faktörü, sosyal öz-yeterlik faktörü ve genel öz-yeterlik durumlarında gruplar arasında anlamlı fark olduğu, duygusal öz-yeterlik faktöründe ise anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Lise öğrencilerinin yaptıkları spor türlerine göre psikolojik sağlamlık düzeyleri karşılaştırıldığında, bireysel spor yapanların takım sporu yapanlara göre psikolojik sağlamlıklarının anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir.

Lise öğrencilerinin ilgilendikleri sporun temas durumlarına göre sportmenlik düzeyleri incelendiğinde negatif sportmenlik faktörü ile toplam sportmenlik düzeylerinin temassız sporlarla ilgilenen öğrencilerde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Ekinci (2018) de bedensel temas olmayan spor branşlarını yapan öğrencilerin sportmenlik değerlerinin bedensel temas olan spor branşlarını yapan öğrencilerden anlamlı derecede yüksek olduğunu saptamıştır (82). Tucker ve diğerleri (2001), temaslı ve temassız sporlardaki saldırgan davranışların mücadele sporlarından daha düşük olduğunu bulmuştur (111). Esentürk ve arkadaşları (2015) voleybol branşıyla ilgilenen öğrencilerin sportmenlik düzeylerini futbolla ilgilenenlere göre yüksek bulmuştur (18). Yapılan bir araştırmada da futbolcuların voleybolculara göre, sportmenliği daha az önemseydiğini ortaya koymuştur (25). Benzer şekilde ortaokul ve liseler öğrencileri ile yapılan bazı araştırmalarda kontak olmayan sporlarla ilgilenen öğrencilerin sportmenlik davranışlarının (negatif davranışlardan kaçınma boyutunda) kontak olan sporlarla ilgilenen öğrencilerden daha iyi olduğu tespit edilmiştir (5, 7, 20). Diğer taraftan Koç ve Seçer (2018) spor bilimleri alanında okuyan üniversite öğrencilerinde yaptıkları çalışmada öğrencilerin yaptıkları spor türlerinin sportmenlik davranışlarını etkilemediğini bulmuştur (22). Literatürden elde sonuçlar genellikle araştırmamızı destekler niteliktedir. Yapılan spor dalında temas oranı arttığında sportmenlik davranışlarının azalacağı anlaşılmaktadır. Bunun temaslı sporlardaki sportmenlik dışı

hareketlerin yapılan sporun doğasında olduğu düşüncesinden kaynaklandığı sanılmaktadır.

Lise öğrencilerinin yaptıkları sporun temas durumuna göre öz-yeterlikleri karşılaştırıldığında, temassız spor yapanların akademik öz-yeterlikleri temassız spor yapanlara göre istatistiksel olarak daha yüksek olduğu, diğer faktörlerde ise gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Lise öğrencilerinin yaptıkları sporun temas durumuna göre psikolojik sağlık düzeyleri karşılaştırıldığında, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmıştır.

Öğrencilerinin ölçek puanları değerlendirildiğinde öğrencilerin pozitif sportmenlik düzeyleri ile sosyal öz-yeterlik ve genel öz-yeterlik arasında; negatif sportmenlik düzeyleri ile akademik öz-yeterlik arasında; toplam sportmenlik düzeyleri ile akademik öz-yeterlik, sosyal öz-yeterlik, genel öz-yeterlik ve psikolojik sağlık arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü zayıf düzeyde ilişkiler olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin akademik öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlıkları arasında, sosyal öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlıkları arasında; duygusal öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlıkları arasında ayrıca genel öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü zayıf ve orta düzeyde ilişkiler olduğu görülmüştür.

Sportmenlik, öz-yeterlik ve psikolojik sağlığın üçünün bir arada araştırıldığı başka bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Ulaşılan çalışmalardan özellikle öz-yeterlik ve psikoloji alanında diğer parametrelere yönelik yapılan benzer çalışmalar tartışılmıştır. Telef (2011) araştırma bulgularında ergenlerin öz-yeterliklerinin depresyon ve anksiyetelerini etkilediğini, ergenlerin öz-yeterlik düzeylerinin

iyileştikçe depresyon, anksiyete seviyelerinde azalma görmüştür (37). Willemse (2008) ergenlerde genel öz-yeterliğin saldırganlık davranışını azaltmada etkili olduğunu iddia etmiştir (55). Bandura (1993) araştırmasında fiziksel ve sözel saldırganlık ile öz-yeterlik arasında negatif ilişki tespit etmiş, ayrıca akademik yeterliğine sahip olan çocukların düşük akademik yeterliğe sahip olan çocuklara göre daha çok pozitif davranışlar sergilediklerini görmüştür. Bandura (1993) ayrıca çalışmamızda elde ettiğimiz bulgulara paralel olarak zayıf akademik yeterliğinin duygusal olarak fiziksel ve sözel saldırganlık gibi olumsuz davranışları yordayabileceğini saptamıştır (10).

Bandura öğrencinin öz-yeterliklerinin tüm davranışlarına (40,10) olumlu katkısı olduğunu belirtmesi sonucunda öz-yeterliğin sportmenlik davranışlarına da etki edebileceğini düşündürmektedir. Bu noktada öğretmenlere ve ebeveynler çok iş düşmektedir. Nitekim Bandura (1993) algılanan öz yeterliğin sosyal desteği beslemenin yanında psikolojik olarak da insanların iyi olmasını sağladığını iddia etmiştir (10). Karşılaştırma yapılabilecek başka bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Doğru yargıya varabilmek için daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen bulgular tartışılması sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

1- Lise öğrencilerinin negatif davranışlardan kaçınma ile toplam sportmenlik düzeylerinin kadınlarda erkeklerden anlamlı derecede daha yüksek olduğu,

2- Lise öğrencilerinde akademik öz-yeterlik ve genel öz-yeterliklerinin kadınlarda erkeklerden anlamlı derecede daha yüksek olduğu,

3- Lise öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinde cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark olmadığı,

4- Lise öğrencilerinin sportmenlik düzeylerinde sınıflarına göre anlamlı bir fark olmadığı,

5- Lise öğrencilerinin akademik öz-yeterlik, sosyal öz-yeterlik ve genel öz-yeterliklerinin sınıflarına göre anlamlı olarak farklılaştığı, duygusal öz-yeterliklerinin anlamlı olarak farklılaşmadığı,

6- Lise öğrencilerinde 9. sınıfların psikolojik sağlamlık düzeylerinin 10. sınıflardan anlamlı derecede düşük olduğu, diğer sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı,

7- Lise öğrencilerinde kulüp sporcusu olmayanların negatif davranışlardan kaçınma faktöründeki puanları kulüp sporcusu olanlardan anlamlı olarak daha iyi olduğu,

8- Lise öğrencilerinin öz-yeterliklerinde kulüp sporcusu olma durumlarına göre anlamlı bir fark olmadığı,

9- Lise öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinde kulüp sporcusu olma durumlarına göre anlamlı bir fark olmadığı,

10- Lise öğrencilerinin sportmenlik düzeylerinde okul takımlarında yer alma durumlarına göre anlamlı bir fark olmadığı,

11- Lise öğrencilerinde okul takımlarında yer alanların öz-yeterliklerinin okul takımlarında yer almayanlara göre tüm faktörlerde anlamlı olarak yüksek olduğu,

12- Lise öğrencilerinde okul takımlarında yer alanların psikolojik sağlamlık düzeyleri okul takımlarında yer almayanlara göre anlamlı olarak yüksek olduğu,

13- Lise öğrencilerinin sportmenlik düzeylerinde okul başarı düzeylerine göre anlamlı bir fark olmadığı,

14- Lise öğrencilerinde okul başarı düzeyleri iyi olanların öz-yeterlikleri okul başarı düzeyleri orta ve zayıf olanlara göre anlamlı olarak yüksek olduğu,

15- Lise öğrencilerinde okul başarı düzeyleri iyi olanların psikolojik sağlamlık düzeyleri okul başarı düzeyleri orta ve zayıf olanlara göre anlamlı olarak yüksek olduğu,

16- Lise öğrencilerinin sportmenlik düzeylerinde aile ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir fark olmadığı,

17- Lise öğrencilerinde aile ekonomik düzeyi arttıkça öğrencilerin öz-yeterlikleri tüm faktörlerde anlamlı olarak arttığı,

18- Lise öğrencilerinde aile ekonomik düzeyi arttıkça öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeyleri anlamlı olarak arttığı,

19- Lise öğrencilerinin sportmenlik düzeylerinde yaptıkları spor türlerine göre anlamlı bir fark olmadığı,

20- Lise öğrencilerinde bireysel spor yapanların akademik öz-yeterlik, sosyal öz-yeterlik ve genel öz-yeterliklerinin takım sporu yapan öğrencilere göre anlamlı olarak daha iyi olduğu,

21- Lise öğrencilerinde bireysel spor yapanların takım sporu yapanlara göre psikolojik sağlamlıklarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu,

22- Lise öğrencilerinde temassız sporla ilgilenenlerin negatif davranışlardan kaçınma faktörü ile toplam sportmenlik düzeyleri temaslı sporla ilgilenen öğrencilere göre anlamlı olarak daha iyi olduğu,

23- Lise öğrencilerinde temassız sporla ilgilenenlerin akademik öz-yeterlikleri temaslı sporla ilgilenenler göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu, diğer faktörlerde ise gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı,

24- Lise öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinde yaptıkları sporun temas durumuna göre anlamlı bir fark olmadığı,

25- Lise öğrencilerinin pozitif sportmenlik düzeyleri ile sosyal öz-yeterlik ve genel öz-yeterlik arasında; negatif sportmenlik düzeyleri ile akademik öz-yeterlik arasında; toplam sportmenlik düzeyleri ile akademik öz-yeterlik, sosyal öz-yeterlik, genel öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü zayıf şiddette ilişkiler olduğu,

26- Lise öğrencilerinin akademik öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlamlıkları arasında, sosyal öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlamlıkları arasında; duygusal öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlamlıkları arasında ayrıca genel öz-yeterlikleri ile psikolojik sağlamlıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü zayıf ve orta şiddette ilişkiler olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sıralanmıştır;

1- Öğrencilerin öz-yeterliklerinin ve psikolojik sağlamlıklarını geliştirmeye yönelik etkinlikler uygulamanın öğrencilerin sportmenlik davranışlarını geliştirmede yararlı olacağı düşünülmektedir.

2- Bireylerin öz-yeterlikleri pek çok problem ile başa çıkmada önemli bir belirleyici olduğu için önleyici rehberlik hizmetleri kapsamında öğrencilerin akademik, sosyal, duygusal ve genel öz-yeterliklerini geliştirmeyi amaçlayan etkinliklere daha fazla yer verilmesi önerilmektedir.

3- Beden eğitimi öğretmenleri ders içi etkinliklerde öğrencilerin doğrudan ve dolaylı başarı deneyimleri yaşayabilecekleri etkinliklere daha fazla yer verilmelidir.

4- Ergenlerde sosyal desteğin önemi dikkate alınarak eğitim öğretim alanı ile ebeveynlerin daha yakın ilişki kurmaları sağlanmalıdır.

Ayrıca gelecekte yapılacak araştırmalara katkı sunmak için aşağıdaki öneriler sunulmuştur;

1- Ebeveyn ve öğretmen sportmenlik düzeylerinin öğrencinin genel öz-yeterliği üzerindeki etkisinin araştırılması,

2- Öğrencilerin sportmenlik düzeylerini geliştirmeye yönelik programların etkililiğinin deneysel olarak araştırılması,

3- Bu çalışma Gaziantep ili ile sınırlıdır. Sonuçların genellenebilmesi adına araştırmanın farklı ve daha geniş örneklem grupları ile yürütülmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Erdemli, A. (1996). *İnsan, Spor ve Olimpizm*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
2. Pehlivan, Z. (2004). Fair play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 49–53.
3. Yıldırım, İ. (2004). Fair Play: Kapsamı, Türkiye’deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 3-16.
4. Gürpınar, B. (2009). *Basketbol ve futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışlar ve bu davranışların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
5. Koç, Y. (2017a). A study on the relationship between high school students’ physical education course sportsmanship behaviours and the impatience levels. In M. Gammone, M. A. Icbay, ve H. Arslan (eds.), *Recent Developments in Education* (pp.191-200). Bialystok: E-BWN. Available from <http://iassr2.org/rs/005.pdf>
6. Koç, Y. ve Güllü, M. (2017). Research into sportspersonship behavior of high school students in physical Education course in terms of some variables. *Spormetre*, 15(1), 19-30.
7. Koç, Y. (2017b). Relationships between the Physical Education Course Sportsmanship Behaviours with Tendency to Violence and Empathetic Ability. *Journal of Education and Learning*, 6(3), 169-180.

8. Balçıkanlı, G. ve Yıldırım, I. (2011). Profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 49-56.
9. Koç, Y. ve Yeniçeri, S. (2017). An investigation of the relationship between sportsmanship behavior of students in physical education course and their respect level. *Journal of Education and Training Studies*, 5(8), 114-122.
10. Bandura, A. (1993). Perceived Self-Efficacy in Cognitive Development and Functioning. *Educational Psychologist*, 28, 117–148.
11. Ergün, O. (2016). *Ergenlerde Duygusal Zeka Özellikleri İle Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi. İstanbul.
12. Ateşoğlu, M. (1974). *Sporda erdemlilik*, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, Ankara.
13. Green, F.T. (1997). *Sportsmanship education in secondary school athletics: Athletic directors' perspectives*, Published Doctoral thesis. Texas A & M University. US.
14. Yıldırım, İ. (2005). Fair Play Eğitiminde Beden Eğitiminin Rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5,(1), s.3–1
15. Yapan, H. T. (2007). *Spor ahlakı*. Gaziantep: Merkez Ofset
16. Konter, E. (2006). *Spor psikolojisi el kitabı*. Ankara: Nobel Yayınevi.
17. Tanrıverdi, H. (2012). Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1071–1093.

18. Esentürk, O. K., İlhan, E. L. ve Celik, O. B. (2015). Examination of high school students' sportsmanlike conducts in physical education lessons according to some variability. *Science, Movement and Health*, 15(2), 627-634.
19. Sezen-Balçıkanlı, G. (2010). The Turkish adaptation of multidimensional sportspersonship orientation scale-MSOS: a reliability and validity study. *Gazi Journal of Physical Education and Sports Science*, 15(1), 1-10.
20. Koc, Y. ve Karabudak, A. A. T. (2017). The relationship between sportsmanship level of secondary school students and their success regarding the religious culture and know ledge of ethics course. *Educational Research and Reviews*, 12(16), 754-761.
21. Koç, Y. ve Tamer, K. (2016). A Study on the Sportsmanship Behaviours of Female Students in Physical Education Course According to Different Variables. *Journal of Physical Education& Sports Science/Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(2).
22. Koç, Y. ve Seçer, E. (2018). Spor bilimleri alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2), 247-259.
23. Hacıcaferoğlu, S., Selçuk, M. H., Hacıcaferoğlu, B. ve Karataş, Ö. (2015). Ortaokullarda işlenen beden eğitimi ve spor derslerinin, sportmenlik davranışlarına katkısının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, Special, (4), 557-566.

24. Kayışoğlu, N. B., Altınkök, M., Temel, C. ve Yüksel, Y. (2015). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının incelenmesi: Karabük İli Örneği. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(3), 1045-1056.
25. Tsai, E. ve Fung, L. (2005). "Sportspersonship in Youth Basketball and Volleyball Players". *AthleticInsight: The Online Journal of Sport Psychology*, 7 (2), 37-46.
26. Proios, M. (2011). Relationship between Student Perceived Conducting Physical Education Settings and "Unfair" Play. *International Journal of Applied Sports Sciences*, Vol. 23, No. 2, 421-440.
27. Singh, P. K., Sharad, C. ve Shalini, S. (2013). Study of morality among players of individual and combative sports. *Golden Research Thoughts*, 3(3), 2841-2841.
28. Stornes, T. ve Bru, E. (2002). Sportspersonship and perceptions of leadership: An investigation of adolescent handball players' perceptions of sportspersonship and associations with perceived leadership. *European Journal of Sport Science*, 2(6), 1-15.
29. Hopkins, E. ve Lantz, C. D. (1999). Sportsmanship attitude differences between defensive and offensive Youth soccer players. *Physical Educator*, 56(4), 179.
30. Arthur-Banning, S. G. Paisley, K. ve Wells, M. S. (2007). Promoting Sportsmanship in Youth Basketball Players: The Effect of Referees' Prosocial Behaviour Techniques. *Journal of Park & Recreation Administration*, 25(1).

31. Hassandra, M., Alexandra, B. ve Kimon, S. (2007). Physical education teacher's verbal aggression and student's fair play behaviours. *Physical Educator*, 64(2), 94.
32. Miller, B. W., Roberts, G. C. ve Ommundsen, Y. (2004). Effect of motivational climate on sportpersonship among competitive youth male and female football players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 14(3), 193-202.
33. Boixados, M. E. R. C. E., Cruz, J., Torregrosa, M. ve Valiente, L. (2004). Relationship among motivational climate, satisfaction, perceived ability, and fair play attitudes in young soccer players. *Journal of applied sport psychology*, 16(4), 301-317.
34. Senemoğlu, N. (1998). *Gelişim öğrenme ve öğretim-kuramdan uygulamaya*. Ankara: Ertem Matbaacılık.
35. Bussey, K. ve Bandura, A. (1999). Social Cognitive Theory of Gender Development and Differentiation. *Psychological Review*, 106, 676–713.
36. Hofstetter, C, R., Zuniga, S., Dozier, D. M. (2001). Media Self-Efficacy: Validation of a New Concept. *Mass Communication & Society*, 4(1), 61–76.
37. Telef, B. B. (2011). *Öz-yeterlikleri farklı ergenlerin psikolojik semptomlarının incelenmesi*, Yayınlanmamış Doctora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
38. Kumar, R. ve Lal, R. (2006). The Role of Self-efficacy and Gender Difference among the Adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, Vol. 32, No. 3, 249–254.

39. Muris, P. (2002). Relationships between Self-Efficacy and Symptoms of Anxiety Disorders and Depression in a Normal Adolescent Sample. *Personality and Individual Differences*, 32, 337–348.
40. Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.
41. Feltz, D. L., ve Öncü, E. (2014). Self-confidence and self-efficacy. In A. Papaioannou and D. Hackfort (Eds.), *Routledge companion to sport and exercise psychology* (pp. 417-429). London: Taylor & Francis.
42. Feltz, D. L., Short, S. E. ve Sullivan, P. J. (2008). *Self-efficacy in sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.
43. Çelikkaleli, Ö. (2004). *Lise Öğrencilerinde Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Psikolojik İhtiyaçları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
44. Karahan, T. F., Sardoğan, M. E., Özkamalı, E., ve Menteş, Ö. (2006). Lise Öğrencilerinde Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Otomatik Düşüncelerin, Yaşanılan Sosyal Birim ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi. *Türk Psikoloji Danışma ve Rehberlik Dergisi*. Cilt/Vol: III, Sayı/No: 26, 35–45.
45. Biçer, E. (2009). *Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Atılganlık ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

46. Yardımcı, F. K. (2007). *İlköğretim Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek ile Öz-Yeterlik İlişkisi ve Etkileyen Değişkenlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
47. Efe, M. (2007). *14–16 Yaş Grubu Bireylerde Spor Çalışmalarının Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Atılganlık Üzerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi. Bursa.
48. Öztürk, F. ve Şahin, S. K. (2007). Spor Yapan ve Yapmayan 9–13 Yaş Grubu Bireylerin Sosyal Yetkinlik Beklentisi Puanlarının Karşılaştırılması. *İlköğretim Online*. 6(3), 469–479. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>
49. Akın, A. (2008). Self-efficacy, Achievement Goals and Depression, Anxiety, and Stress: A structural Equation Modelling. *World Applied Sciences Journal*, 3(5), 725–732.
50. Keskin, N., Öncü, E ve Küçük Kılıç, S. (2016). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutum ve öz-yeterlikleri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 14(1), 93-107.
51. Mc Kenzie, J. K. (1999). *Correlation Between Self-Efficacy and Self-Esteem in Students*. A Research Paper, University of Wisconsin.
52. Bacchini, D. ve Magliulo, F. (2003). Self-Image and Perceived Self-Efficacy During Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(5), 337–350.
53. Luszczynska, A., Gutierrez-Dona, B. ve Schwarzer, R. (2005). General Self-Efficacy in Various Domains of Human Functioning: Evidence from Five Countries. *International Journal of Psychology*, 40 (2), 80–89.

54. Chen, N., Westwood, P. (2007). Self-Efficacy, Personal Worries, and School Achievement of Primary School Students in Hong Kong. *The Asia-Pacific Education Researcher*, Vol. 16, No. 2, 143–154.
55. Willemse, M. (2008). *Exporing the Relationship between Self-Efficacy and Aggression in a Group of Adolescents in the Peri-Urban Town of Worcester*. Unpublish Master of Art Thesis. University of Stellenbosch.
56. Durak, M. (2002). *Deprem Yaşamış Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Belirtileri Yordamada Psikolojik Dayanıklılığın Rolü*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi. Ankara.
57. Tanrıku, T. , Sülukoğlu, K. ve Meşeli, B. (2015). Ergen Psikolojik Dayanıklılığının Ebeveyn Boşanması Açısından İncelenmesi. [Electronic Version] *Psikolojik Danışma ve Eğitim Dergisi*. 1(2), 66-73. (30 Kasım 2015).
58. Kırımoğlu, H. , Yıldırım, Y. ve Temiz A. (2010). İlk ve Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeylerinin İncelenmesi. [Electronic Version] *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 1(4), 69
59. Özer, E. ve Deniz, M. E., (2014). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Duygusal Zekâ Açısından İncelenmesi. *İlköğretim Online*. 13(4): 1240-1248.
60. Basım, H. N. ve Çetin, F. (2011). Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 22(2), 104-114.

61. Gürkan, U. (2006). Yılmazlık Ölçeği: Ölçek geliştirme, Güvenirlik ve Geçerlilik Çalışması. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 39(2), 45-49.
62. Garmezy, N. (1993). Children in Poverty: Resilience Despite Risk. *Psychiatry*. 56(1): 127-136
63. Tschann, J. M., Kaiser, P., Chesney, M. A., Alkon, A. ve Boyce, W. T., (1996). Resilience and Vulnerability Among Preschool Children: Family Functioning, Temperament and Behavior Problems. *Journal of The American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 35(2): 184-192.
64. Smokowski, P. R., Reynolds, A. J. ve Bezruczko, N., (1999). Resilience and Protective Factors in Adolescence: An Autobiographical Perspective From Disadvantaged Youth. *Journal of Social Psychology*. 37(3): 425-448.
65. Sipahioğlu, Ö. (2008). *Farklı Risk Gruplarındaki Ergenlerin Psikolojik Sağlıklarının İncelenmesi: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi. Konya.
66. Atik, E. L. (2013). *Liseli Ergenlerde Bağlanma Stilleri ve Psikolojik Sağlık Düzeyleri Arasındaki de Öz-yansıtma ve İçgörünün Rolü: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.
67. Polat, Z. (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlıkları İle Öz-Anlayışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

68. Taş, S. (2013). *Düzce Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi Hemşirelerinde Psikolojik Dayanıklılık, Depresyon ve Algılanan Stresin Değerlendirilmesi*: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi, Düzce.
69. Yalçın, S. (2013). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri İle Stres, Psikolojik Dayanıklılık ve Akademik İyimserlik arasındaki İlişki*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
70. Deniz, M. E. ve Özer, E. (2014). An Investigation of University Students' Resilience Level on The View of Trait Emotional EQ. *Elementary Education Online*. 13(4), 1240-1248.
71. Toprak, H. (2014). *Ergenlerde Mutluluk ve Yaşam Doyumunun Yordayıcısı Olarak Psikolojik Sağlık ve Psikolojik İhtiyaç Doyumu*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
72. Turgut, Ö. (2015). *Ergenlerin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin, Önemli Yaşam Olayları, Algılanan Sosyal Destek ve Okul Bağlılığı Açısından İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
73. Topbay, Y., (2016). *Ortaokul Öğrencilerinin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin Algılanan Sosyal Destek Ve Aile İşlevleri Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, İstanbul.
74. Aydın, İ., Öncü, E., Akbulut, V., ve Küçük Kılıç, S. (2019). Öğretmen adaylarında boş zaman sıkılma algısı ve psikolojik sağlık ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(1), 39-53.

75. Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
76. Koç, Y. (2013). Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (BEDSDÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 96–114.
77. Muris, P. (2001). A Brief Questionnaire for Measuring Self-Efficacy in Youths. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23, 145–149.
78. Telef, B. B., ve Karaca, R. (2012). Çocuklar İçin Öz-yeterlik Ölçeği; Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 169-187.
79. Liebenberg, L., Ungar, M. ve LeBlanc, J. C. (2013). The CYRM-12: A brief measure of resilience. *Canadian Journal of Public Health*, 104(2), 131-135.
80. Arslan, G. (2015). Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin (ÇGPSÖ-12) psikometrik özellikleri: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(1), 1-12.
81. Tabaschnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th Edit.). Boston: Pearson.
82. Ekinci, H.B. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile başarı alguları*. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.
83. Gümüş, H., Saraçlı, S., Karakullukçu, Ö. F., Doğanay, G. ve Kurtipek, S. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinde fair play kavramı. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 4(2), 430-438.

84. Scholz, U., Gutierrez-Dona, B., Sud, S. ve Schwarzer, R. (2002). Is General Self-Efficacy a Universal Construct? Psychometric Findings From 25 Countries. *European Journal of Psychological Assessment*, 18, 242–251.
85. Vardarlı, G. (2005). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Öz-Yeterlik Düzeylerinin Yordanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
86. Keskin, G. Ü. ve Orgun, F. (2006). Öğrencilerin Öz-yeterlik Düzeyleri ile Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 7, 92–99.
87. Altundağ, Y. (2013). *Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde Yordayıcı Değişkenler Olarak Yaşam Doyumu ve Yalnızlık*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
88. Aydoğdu, T. (2013). *Bağlanma Stilleri, Başa Çıkma Stratejileri ile Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki ilişkinin incelenmesi*: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi EBE.
89. Sezgin, F. (2012). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 20.2, 489-502.
90. Balcı Çelik S. (2013). The Relationship of Resilience With Attitude Toward Grief in *University Students*. *Akademic Journal*, 8.12, 832-837.
91. Gökçen, G. (2015). *Madde Kullanan ve Kullanmayan Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya Üniversitesi, Antalya.

92. Oktan, V. (2008). *Üniversite Sınavına Hazırlanan Ergenlerin Psikolojik Sağlımlıklarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*: Yayınlanmamış Doktora Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
93. Uçar, T. (2014). *Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin ve Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin Bazı Değişkenler açısından İncelenmesi (İstanbul İli Avrupa Yakası Örneği)*: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi.
94. Güngörmüş, K., Okanlı, A. ve Kocabeyoğlu, T. (2015) Hemşirelik Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıklarını etkileyen Faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği dergisi*. 6.1, 9-14.
95. Bahadır, E. (2009). *Sağlıkla İlgili Fakültelerde Eğitime Başlayan Öğrencilerin Psikolojik Sağlık Düzeyleri*: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
96. Türkmen, M. ve Varol, S. (2015). Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Ortaokul Öğrencileri Üzerinde Sportmenlik Davranışı Oluşturma Etkisinin Belirlenmesi:(Bartın İl Örneği). *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 42-64.
97. Shields, D., La Voi, N., Bredemeier, B. ve Power, F. (2007). “Predictors of poor sportspersonship in youth sports: personal attitudes and social influences” *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 29(6), pp.747-762.
98. Koparan, Ş., Öztürk, F., Özkılıç, F. ve Şenışık, Y. (2009). An Investigation of Social Self-efficacy Expectations and Assertiveness in Multi-Program High School Students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 623–629.

99. Satcher, N. D. (2006). *Social and moral reasoning of high school athletes and non-athletes*. Unpublished doctoral dissertation. The University of Southern Mississippi.
100. Hayes R. N. (2006). *Comparisons of Social and Moral Character and Their Relationship to Task and Ego Orientations Among College Athletes*. Doctorate Thesis. University of Arkansas.
101. Akandere M, Baştuğ, G. ve Güler D. E. (2009). Ortaöğretim kurumlarında spora katılımın çocuğun ahlaki gelişimine etkisi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1): 59–68.
102. Reid, M., Davis, L., Saunders, J., Williams, T. ve Williams, J. H. (2005). Academic Self-Efficacy among African American Youths: Implications for School Social Work Practice. *Children & Schools*, 17(1), 5–14.
103. Zajacova, A., Lynch, S. M. Ve Espenshade, T. J. (2005). Self-Efficacy, Stress, and Academic Success in College. *Research in Higher Education*, 46(6), 667–706.
104. Carpenter, S. L. (2007). *A Comparison of the Relationships of Students' Self-Efficacy, Goal Orientation and Achievement across Grade Level: Meta-Analysis*. Unpublished Master's Thesis, Simon Fraser University.
105. Suldo, S. M. ve Shaffer, E. J. (2007). Evaluation of the Self-Efficacy Questionnaire for Children in Two Samples of American Adolescents. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 25, 341–355.

106. Carroll, A., Houghton, S., Wood, R., Unsworth, K., Hattie, J., Gordon, L ve, Bower, J. (2009). Self-Efficacy and Academic Achievement in Australian High School Students: The Mediating Effects of Academic Aspirations and Delinquency. *Journal of Adolescence*, 32, 797–817.
107. Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. ve Pastorelli, C. (1996). Multifaceted Impact of Self-Efficacy Beliefs on Academic Functioning. *Child Development*, 67, 1206–1222.
108. Ferrari, J. R. ve Parker, J. T. (1992). High School Achievement, Self-Efficacy, and Locus of Control as Predictors of Freshman Academic Performance. *Psychological Reports*, 1, 515–518.
109. Fırıncıoğlu, H. (2005). *Adlerian Odaklı Grupla Psikolojik Danışmanın Öğrencilerin Sosyal Yetkinlik Beklenti Düzeyleri Üzerindeki Etkisine Yönelik Deneysel Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.
110. Şencan, B. (2009). *Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyi ile Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
111. Tucker, L. W. ve Parks, J. B. (2001). “Effects of Gender and Sport Type on Intercollegiate Athletes' Perceptions of the Legitimacy of Aggressive Behaviors in Sport”. *Sociology of Sport Journal*, 18 (4), 403-413.

EKLER

EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

AÇIKLAMA

Sevgili öğrenciler, anketlerde beden eğitimi derslerindeki muhtemel durumlarla ilgili cümlelere yer verilmiştir. Her cümleyi dikkatlice okuyunuz. Cevaplarınız öğretmeniniz de dahil hiç kimse tarafından bilinmeyecektir. Anketlere ve ölçeklere isim yazmanıza gerek yoktur. Anket sonuçları sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Hamza NAS

Erzincan Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1- Sınıfınız?

2-Cinsiyetiniz? Kız () Erkek ()

3- Öğrenim gördüğünüz okul türü?

6- Beden eğitimi dersinde en fazla ilgilenilen spor branşı:

7- Bir Kulüpte Sporcuym: Evet () Hayır (), Evet ise hangi branş?

.....

8- Okul Takımında oynuyorum: Evet () Hayır (), Evet ise hangi branş?

.....

9. Okul başarı durumunuz: () **Zayıf:** Bazı derslerim zayıf

() **Orta:** Zayıfım yok, takdir-teşekkür de alamıyorum

() **İyi:** Takdir ya da teşekkür alabiliyorum

11. Ailenizin Ekonomik durumu: () **Zayıf:** İhtiyaçlarımı tam karşılayamıyorum.

() **Orta:** Ancak ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum.

() **İyi:** İhtiyaçlarımdan daha fazlasını karşılayabiliyorum.

EK 2: BEDEN EĞİTİMİ DERSİ SPORTMENLİK DAVRANIŞI ÖLÇEĞİ

Cevap verirken sadece beden eğitimi derslerini göz önünde bulundurunuz.		Her Zaman	Çok Sık	Ara Sıra	Nadiren	Hiçbir Zaman
Beden eğitimi dersinde ...						
1	Oyunda rakibim düşerse kalkmasına yardım ederim.	5	4	3	2	1
2	Oyunun sonunda yenilen arkadaşlarımın fazla üzülmemesi için onları rahatlatırım.	5	4	3	2	1
3	Oyun esnasında rakibin dikkatini bozmak için değişik sesler çıkarırım.	5	4	3	2	1
4	Heyecanlanıp oyun kuralına uymadığımda rakibimden özür dilerim.	5	4	3	2	1
5	Benden topu kurallara uygun olarak almayan rakibimden ben de topu aynı şekilde almaya çalışırım.	5	4	3	2	1
6	Oyunda, rakibimi durdurmak için sakatlamayı göze alıp faul yaparım.	5	4	3	2	1
7	Yenildiğim zaman rakip kim olursa olsun onu tebrik ederim.	5	4	3	2	1
8	Takım arkadaşım başarısız hareket yaptığında ona tepki gösteririm.	5	4	3	2	1
9	Eğer rakibimin haksız yere cezalandırıldığını görürsem, durumu düzeltmeye çalışırım.	5	4	3	2	1
10	Oyunda öndeysem, vakit geçirmek için topu sahanın ya da bahçenin dışına atarım.	5	4	3	2	1
11	Oyun arasında <u>rakibimle</u> içeceğimi veya yiyeceğimi bölüşürüm.	5	4	3	2	1
12	Öğretmenim olmasa bile öğretmenimin görevlendirdiği kişinin kararlarına saygı duyarım.	5	4	3	2	1
13	Rakip takımında bir oyuncu başarısız hareket yaptığında onunla dalga geçerim.	5	4	3	2	1
14	Topu olmayan arkadaşımın topumu paylaşırım.	5	4	3	2	1
15	Yendiğim zaman karşı takım oyuncusuyla dalga geçerim.	5	4	3	2	1
16	Bir rakip incindiğinde, oyuncunun yardım alabilmesi için oyunun durdurulmasını isterim.	5	4	3	2	1
17	Sinirlenince kimse görmeden bana yakın olan rakibimin ayağına tekme atarım ya da saçını çekerim.	5	4	3	2	1
18	Yenildiğim zaman başarısız olan takım arkadaşlarımı suçlarım.	5	4	3	2	1
19	Kazansam da kaybetsem de oyundan sonra rakip takım oyuncusu ile el sıkışıırım.	5	4	3	2	1
20	Kazanmak için gerekirse hile yaparım.	5	4	3	2	1
21	Rakibim güzel hareketler yaptığında onu güzel sözlerimle veya elimle tebrik ederim.	5	4	3	2	1
22	Rakibimin gözünü korkutmak için topa sert müdahale ederim.	5	4	3	2	1

EK 3: ÇOCUKLAR İÇİN ÖZ-YETERLİK ÖLÇEĞİ (ÇÖYO)

ÖZ-YETERLİK ÖLÇEĞİ		Hiç	Biraz	Oldukça iyi	İyi	Çok iyi
1	Sınıf arkadaşlarınız sizinle aynı görüşte olmadığı zaman kendi görüşlerinizi ne kadar iyi ifade edebilirsiniz?	1	2	3	4	5
2	Olumsuz bir olay karşısında kendi kendinize moralinizi yükseltmeyi ne kadar iyi başarabiliyorsunuz?	1	2	3	4	5
3	Yapılacak başka ilgi çekici şeyler olduğunda dersinizi ne kadar iyi çalışabiliyorsunuz?	1	2	3	4	5
4	Çok korktuğunuzda yeniden sakinleşebilmeyi ne kadar iyi başarabiliyorsunuz?	1	2	3	4	5
5	Çevrenizdeki diğer çocuklarla arkadaşlık kurmada ne kadar iyisiniz?	1	2	3	4	5
6	Sınav için hazırlanmanız gereken bir üniteye ne kadar iyi çalışabiliyorsunuz?	1	2	3	4	5
7	Tanımadığınız bir kişi ile sohbet etme konusunda ne kadar iyisiniz?	1	2	3	4	5
8	Sinirlerinize ne kadar iyi hâkim olabilirsiniz?	1	2	3	4	5
9	Her gün ev ödevlerinizi tamamlama konusunda ne kadar başarılısınız?	1	2	3	4	5
10	Sınıf arkadaşlarınız ile ne kadar uyumlu çalışabiliyorsunuz?	1	2	3	4	5
11	Duygularınızı ne kadar iyi kontrol edebiliyorsunuz?	1	2	3	4	5
12	Her dersinizde ders boyunca dikkatinizi ne kadar iyi toparlayabiliyorsunuz?	1	2	3	4	5
13	Çevrenizdeki diğer çocuklara sizin hoşlanmadığınız bir şeyi yaptıklarını ne kadar iyi anlatabilirsiniz?	1	2	3	4	5
14	Kendinizi iyi hissetmediğinizde kendi kendinize moral vermede ne kadar iyisiniz?	1	2	3	4	5
15	Okuldaki derslerin tümünü anlamayı başarma konusunda ne kadar iyisiniz?	1	2	3	4	5
16	Komik bir olayı bir öğrenci grubuna ne kadar iyi anlatabilirsiniz?	1	2	3	4	5
17	Okuldaki çalışmalarınızla ailenizi memnun etmeyi ne kadar başarabiliyorsunuz?	1	2	3	4	5
18	Diğer çocuklarla arkadaşlığınızı sürdürebilme konusunda ne kadar başarılısınız?	1	2	3	4	5
19	Sizi rahatsız eden düşüncelerinizi bastırma konusunda ne kadar başarılısınız?	1	2	3	4	5
20	Herhangi bir sınavı geçme konusunda ne kadar başarılısınız?	1	2	3	4	5
21	Olması muhtemel şeyler için endişe etmeme konusunda ne kadar başarılısınız?	1	2	3	4	5

EK 4: ÇOCUK VE GENÇ PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ÖLÇEĞİ (ÇGPSÖ-12)

PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ÖLÇEĞİ		Hiç tanımlıyor	...	:	...	Beni tamamen tanımlıyor
1	Hayatımda saygı duyabileceğim insanlar var	1	2	3	4	5
2	Eğitim almak benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
3	Ailem benim hakkımda birçok şeyi bilir.	1	2	3	4	5
4	Başladığım faaliyetleri/işleri bitirmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
5	Bir şeyler istediğim şekilde gitmediğinde, diğer insanlara ve kendime zarar vermeden bu durumu çözebilirim.	1	2	3	4	5
6	Yardıma ihtiyacım olursa, nereden yardım alabileceğimi bilirim.	1	2	3	4	5
7	Kendimi okuluma ait hissediyorum.	1	2	3	4	5
8	Ailem zor zamanlarımda yanımdadır.	1	2	3	4	5
9	Arkadaşlarım zor zamanlarımda yanımdadır.	1	2	3	4	5
10	Yaşadığım toplumda bana adil bir şekilde davranılır.	1	2	3	4	5
11	Hayatımda gelecekte kullanacağım yeteneklerimi geliştireceğim fırsatlara sahibim.	1	2	3	4	5
12	Ailemin aile geleneklerini ve kültürünü seviyorum.	1	2	3	4	5

EK 5. MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA İZİNİ

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34659092-605.01-E.8249327
Konu : Araştırma İzin Talebi

05/06/2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Erzincan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünün 09/05/2017 tarihli ve 21702 sayılı yazısı.

Erzincan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Hamza NAS' ın "Ortaokul ve Lise Öğrencilerinde Sportmenlik, Öz-Yeterlik ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu ölçek çalışması kapsamında, ekli listede belirtilen ilimiz Şahinbey ilçesinde bulunan 6 ortaokul ve lisede öğrenim gören öğrencilere ölçek uygulama isteği, ilgi yazıda belirtilmektedir.

Bu kapsamda Erzincan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Hamza NAS' ın ölçek çalışma isteği, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07.03.2012 tarihli ve 3616 (2012/13) sayılı genelgesi kapsamında değerlendirilmiş olup; araştırmacının, araştırmasının bitiminden itibaren 15 gün içerisinde araştırma sonuçlarını 2 kopya halinde CD içerisinde Müdürlüğümüze bildirmesi şartıyla, ekli listede belirtilen ilimiz Şahinbey ilçesinde bulunan 6 ortaokul ve lisede öğrenim gören öğrencilere, eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde ve gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanması, Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosu bünyesinde oluşturulan komisyonun uygunluk raporu doğrultusunda uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Cengiz METE
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
.../06/2017

Faik ARICAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Yeni Valilik Binası 5. Kat Büyükşehir/Gaziantep
Elektronik Ağ: www.gaziantep.meb.gov.tr
E-posta: gaziantepinemi@meb.gov.tr

Mülk. Vel. MAHİR TIRYAKIOĞLU - Strateji Geliştirme Şefi E. YILDIRIM
Tel: (0342) 231 10 58 - 4450
Faks: (0342) 232 24 10

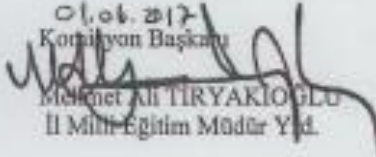
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://cvr.meb.gov.tr> adresinden. d59e-e199-3032-9a4a-e602 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı-Soyadı	Hamza NAS
Kurumu / Üniversitesi	Erzincan Üniversitesi
Araştırma yapılacak il(ler)	Gaziantep
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	Şahinbey ve Şehitkâmil ilçelerinde ekli listede belirtilen resmi 6 ortaokul ve lisede öğrenim gören öğrenciler
Araştırmanın konusu	"Ortaokul ve Lise Öğrencilerinde Sportmenlik, Öz-Yeterlik ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"
Üniversite / Kurum onayı	Var
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi	Var
Veri toplama araçları	EK-2: Kişisel Özellikleri Belirlemeye Yönelik Form (11 Madde) EK-3: Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranış Ölçeği (22 madde) EK-4: Öz Yeterlik Ölçeği (21 Madde) EK-5: Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği(12 Madde)
Görüş istenen Birim/Birimler	-----
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
<p>Bu araştırma izni isteği komisyonumuzca Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından 07.03.2012 tarihinde yayımlanan 2012/13 sayılı "Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri" konulu genelge kapsamında değerlendirilmiştir. Bilimsel çalışma kapsamında uygulanmak istenen anket ve ölçeklerin bu genelgede belirtilen şartları taşıdığı tespit edilmiş ve söz konusu görüşme formunun Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde bulunan ekli listede belirtilen 6 resmi ortaokul ve lisede öğrenim gören öğrencilere gönüllülük esasına göre eğitim öğretim sürecini aksatmadan uygulanması uygun görülmüştür.</p> <p>Araştırmacı yapılan araştırmanın iki örneğini, çalışma tamamlandıktan sonra en geç iki hafta içerisinde Müdürlüğümüze CD'ye kayıtlı olarak vermeyi taahhüt eder.</p>	
Komisyon kararı	Oybirliği ile izin verilmiştir.

KOMİSYON

01.06.2017
Komisyon Başkanı

Mehmet Ali TIRYAKIOĞLU
İl Millî Eğitim Müdür Yard.

Oye

Ozan Emre EMRAĞ
Öğretmen

Oye

Halil İbrahim AKTAŞ
Öğretmen

Bu belge 5070 sayılı e-İmza Kanununa göre Eyyaz SAYAR tarafından 19.06.2017 tarihinde e-imzalanmıştır.
Evrakınzı http://evrakdogrulama.ersincan.edu.tr linkinden 0E74A7EEK3 kodu ile doğrulayabilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı e-İmza Kanununa göre Prof.Dr.Ahmet HASELBOYUK tarafından 14.06.2017 tarihinde e-imzalanmıştır.
Evrakınzı http://evrakdogrulama.ersincan.edu.tr linkinden 8C9B6029XB kodu ile doğrulayabilirsiniz.

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı Hamza NAS 1992 yılında Gümüşhane ili Kelkit ilçesinde doğmuştur. İlköğretim eğitimini Kaymakam Nuri Okutan İ.Ö.O.'da, lise öğrenimini Kelkit Anadolu Lisesi ve Açıköğretim Lisesi'nde tamamlamıştır. 2011 yılında kazanmış olduğu Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü'nden 2015 yılında mezun olmuştur. Aynı yıl Erzincan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalında Lisansüstü eğitime başlamıştır. 2016 yılında Gaziantep Ayvaz Burçkan ÇPAL'de öğretmenliğe başlamıştır. Hala aynı okulda öğretmenliğe devam etmektedir. Futbol branşında 10 yılı aşkın aktif sporcu olarak görev yapmaktadır. Evli ve bir çocuk babası olup orta derecede İngilizce bilmektedir.

Hamza NAS